ՀԴ եռօրեայ

ԱԶԳ

AZG
armenian newspaper

հասցեն՝ Երեւան 375010
Հանրապետության 47
հեռախոս՝ 58-1841
ֆաքս՝ (8-852) 56-2941
տելեքս՝ 243267 SULA SU

Մայիս 11. 1991, շաբաթ | եռօրեայ թերթ. Ա տարի. թիւ 25 | գինը՝ 30 կ.

Լենինգրադցի լրագրողը վկայում է

Մայիսի 10-ին Ոսկեպարից Երեւան վերադարձավ Լենինգրադի «Սմենա» թերթի թղթակից Ալեքսանդր Գորշկովը: Ահա թե ինչ պատմեց նա մեր թերթի աշխատակից Հակոբ Ասատրյանին:

«Ոսկեպար մեկնեցինք Նոյեմբերյանից: Մեր խմբում էին իմ գործընկերը «Սմենայից», Պիտերի «Ազատություն» ռադիոկայանի թղթակիցը, ուղեկցողներ Նոյեմբերյանից՝ զինվորական պարետատան վարորդը, երկու տեղացի բնակիչներ, Նոյեմբերյանի շրջանային թերթի խմբագիրը: Քանի որ Ոսկեպար տանող ճանապարհներն անվտանգ չեն եւ հսկվում են զինվորների կողմից, մենք գյուղ հասանք լեռնային ճանապարհով: Ինչպես հայտնի է, գյուղի շրջափակումն սկսվել է 4-ի լույս 5-ի գիշերը եւ հանվել միայն ամսի 8-ին: Տանկերը հեռացել են գյուղից: Գյուղում կան ավերածություններ: Երեւում է, որ դրանք հետեւանք էին ուղղաթիռներից բացած կրակոցների: Գյուղի ծայրամասի նորակառույց տներն ամբողջովին այրվել են: Երեկ ցերեկը ոչ մի կրակոց չի հնչել, թեեւ օդում երեւացել են զինվորական ուղղաթիռներ: Ինչպես մեզ հաղորդեցին գյուղացիները, Ոսկեպարի խաղաղ բնակիչներից 5-ը մահացել են, վեցը՝ վիրավորվել, մի քանիսը անհայտացել են: Ուղղաթիռներից արձակած ռեակտիվ «արկերից («ՆՈՒՌՍ») գյուղի շրջակայքում գոյացել են փոսեր: Գյուղի ստացած 3 նոր բեռնատար մեքենաները զինվորականներն այրել են: Այժմ Ոսկեպարում մնացել են մոտ երկու հարյուր տղամարդ, իսկ մնացած բնակիչները՝ մոտ 800 հոգի իրադրության լարման հենց սկզբում տեղափոխվել էին: Գյուղում ոչ մի զենք, անգամ որսորդական հրացան չկա: Հայկական կողմից ոչ մի կրակոց չի եղել: Երեկ, ժամը 18.00-ին մասնակցեցինք հայ միլիցիոներների հուղարկավորությանը: Ուշ երեկոյան ստացվեցին եւս չորս հայ միլիցիոներների դիակներ: Ինչպես հայտնի է, բոլոր պատանդներին՝ առողջ թե վիրավոր, պահում են Լենինաբաղում եւ բազում չարչարանքներից հետո միայն, որոշում արձակել, թե ոչ:

Ինչ վերաբերում է մթերքին, ապա գյուղացիք չեն տրտնջում: Նոյեմբերյանի շրջանի պարետը ամեն օր հաց է տանում:

Երեկ պայմանավորվածություն կար, որ մենք Ոսկեպարում կհանդիպենք Ադրբեջանի Ժողովրդական Ճակատի Ղազախի շրջանային բաժանմունքի ներկայացուցիչների հետ: Տեխնիկական պատճառներով մենք ուշացանք: Ադրբեջանական կողմն արդեն մեկնել էր: Իմ գործընկեր Վլադլեն Չերտինովը մնաց, որպեսզի այսօր հանդիպի:

Ինչ վերաբերում է ընդհանուր իրավիճակին, ապա այն առայժմ համեմատաբար կայուն է: Օրերս, մենք պատրաստվում ենք մեկնել Գորիս՝ սահմանամերձ գոտի, ծանոթանալու այնտեղ տիրող իրավիճակին»:

Պապական նվիրակը Երեւանում

Երեկ, եռօրյա պաշտոնական այցելությամբ Երեւան ժամանեց Մոսկվայում Վատիկանի արտակարգ դեսպան՝ պապական նվիրակ Ֆրանչեսկո Կոլացիոնը, ուղեկցությամբ մոնսինյորներ Նոակի եւ Կուչերոտիի:

Հյուրերը երեկ եղան Գերագույն խորհրդի նախագահությունում, որտեղ նրանց ընդունեց նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը, որը նրանց ծանոթացրեց հանրապետության եւ Արցախի այժմյան իրավիճակին, խորհրդային զորքերի կողմից ձեռնարկված անթույլատրելի գործողություններին: Հյուրերը հայտնեցին Հռոմի Պապի խոր մտահոգությունը հայ ազգաբնակչության դեմ կիրառվող բռնությունների նկատմամբ:

Հյուրերը նախապես եղել էին հանրապետության արտաքին գործերի նախարարությունում, որտեղ զրույց էին ունեցել նախարարի պաշտոնակատար Աշոտ Եղիազարյանի հետ:

Պապի ներկայացուցիչներն այսօր կայցելեն վարչապետ Վազգեն Մանուկյանին, ապա կմեկնեն Ս. Էջմիածին, որտեղ նրանց կընդունի Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգեն Ա:

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՒՅՑ - ՀԱՆՐԱՀԱՎԱՔ ՆՅՈՒ ՅՈՐՔՈՒՄ

Այսօր, շաբաթ, ցույց-հանրահավաք է տեղի ունենալու Նյու Յորքի խորհրդային հյուպատոսարանի առաջ կազմակերպությամբ Հայաստանյայց եկեղեցու, Հ.Բ.Ը. Միության, Ռամկավար ազատական կուսակցության, Հայ հեղափոխական դաշնակցության եւ հայկական այլ կազմակերպությունների:

Բողոքի ցույցի նպատակն է, ինչպես Նյու Յորքից հեռախոսով հաղորդեցին «Ազգ»-ի խմբագրություն, ամերիկահայության ընդվզումն ու զայրույթը հայտնել Արցախում եւ Հայաստանի Հանրապետության սահմանամերձ շրջաններում խորհրդային զորքերի եւ ազերիների բռնարարքների նկատմամբ, կանգնեցնել դրանք եւ պատժել հանցագործներին ու նրանց պատասխանատուներին: Հանրահավաքի ընթացքում ՌԱԿ-ի կողմից ելույթ կունենա իրավաբանության դոկտոր Միսաք Հայկենցը:

ՄՈՍԿՎԱՆ ԱՐԹՆԱՑԱՆՔՈՒՄ Է

Մոսկվայի դեմոկրատական հասարակության ուժերով մայիսի 8-ին կազմակերպված ժողովին, որը նվիրված էր հայ ժողովրդի դեմ տարվող ագրեսիայի դատապարտմանը, կհաջորդեն նոր միջոցառումներ: Այսպես, մայիսի 11-ին Մոսկվայի Գորկու անվան զբոսայգում անցկացվող անկախ դեմոկրատական մամուլի օրվա շրջանակներում կկայանա հայ ժողովրդի զորակցության հանրահավաք: Մայիսի 12-ին Հայաստանի մշտական ներկայացուչությունում նախատեսվում է անցկացնել մամուլի ասուլիս՝ գետաշենցի վկաների մասնակցությամբ, իսկ մայիսի 19-ին, համաքաղաքային հանրահավաք՝ դեմոկրատական ուժերի մասնակցությամբ:

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒՄ Է ՔԻՉ ՈՒԺ ԳՈՐԾԱԴՐԵԼ...

«Նյու Յորք Թայմզ»-ը իր մայիսի 10-ի համարում նույնպես անդրադարձել է Հայաստանին: Երեւանից Ռոյթըրի հաղորդած *«Խորհրդային բանակը հարձակվել եւ գրավել է հայկական երկու գյուղ»* խորագրով հոդվածում, վկայակոչելով Ներքին գործոց նախարարության աշխատակից Բելլա Հարությունյանին, թերթը հաղորդել է մի շարք մանրամասնություններ Հայաստանում եւ Արցախում խորհրդային բանակի գրաված գյուղերի, կատարած բռնարարքների մասին:

Թերթը անդրադարձել է նաեւ Ն.Գ. նախարարի պաշտոնակատար Աշոտ Մանուչարյանի մամլո ասուլիսին, որտեղ հայ պետական գործիչը հաստատել էր, թե խորհրդային բանակի *«ամեն մի արյունոտ արարքից հետո, ավելի դժվար է դառնում հաջորդ արարքի առաջն առնել»*:

Հոդվածում, առանց նշելու որեւէ աղբյուր, հաղորդվում է նաեւ մի անհեթեթ տեղեկություն, թե Վաշինգտոնում պետքարտուղարությունը խորհրդային կողմից պահանջել է *«միայն նվազագույն ուժ գործադրել՝ վերջ տալու համար հայ-ադրբեջանական խռովություններին, որպեսզի կարելի լինի խուսափել հավելյալ լարվածությունից, ինչը առաջ նոր արյունահեղության կմղի»*:

Հելսինկիի ամերիկյան կոմիտեի ահազանգը

ՌԱԿ-ի կենտրոնական գրասենյակի կողմից տրամադրված փաստական նյութերն ու ամենօրյա տեղեկագրերը հաշվի առնելով, Հելսինկիի պայմանագրին հսկող ամերիկյան կոմիտեն երեկ, մայիսի 10-ին, հրապարակեց խորհրդային իշխանություններին ուղղված մի կոչ, Հայաստանի Հանրապետության սահմաններում հայ ազգաբնակչության դեմ կատարվող ռազմական գործողությունների կապակցությամբ:

Կոչը, վկայակոչելով լրատվական տվյալները եւ հայտնելով, որ Հելսինկիի ամերիկյան խմբակը մտահոգությամբ է հետեւում ազգաբնակչության բռնագաղթեցման, առեւանգման ու սպանության բազմաթիվ դեպքերին, խորհրդային կենտրոնական իշխանություններից պահանջվում է վերջ տալ դրանց եւ խնայել քաղաքացիական բնակչության կյանքը:

Նշելով, որ ամերիկյան լրագրողներին վերջերս թույլ չի տրվել այցելել Ոսկեպար գյուղ, ինչն անհարիր է *գլասնոստի* քաղաքականությանը, պահանջում է ազատ մուտք տալ նրանց՝ հաղորդելու առարկայական բոլոր տվյալները:

Անդրադառնալով Երեւանում տեղակայված նոր ստորաբաժանումներին, կոմիտեն ահազանգ է հնչեցնում եւ զգուշացնում խորհրդային իշխանությանը Հայաստանի դեմոկրատացմանը միջամտելուց եւ առաջիկա սեպտեմբերին անկախության հանրաքվեն խոչընդոտելուց:

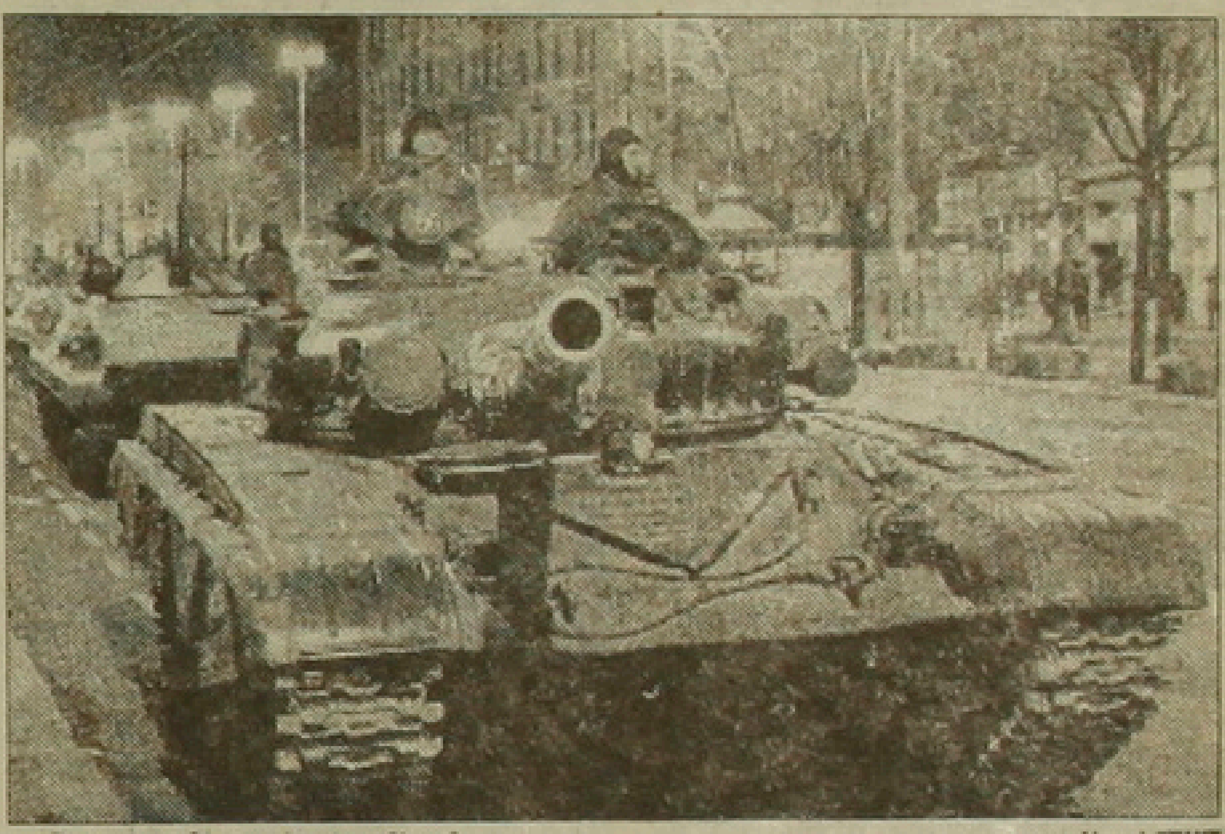

Զրասայլեր Բելգրադի փողոցներում

լուսանկարը՝ "TIME"

Քաղաքացիական պատերա՞զմ Հարավսլավիայում

Հարավսլավիայի բանակը զորակոչի ենթարկեց իր պահեստային ծառայողներին այն բանից հետո, երբ երկրի պաշտպանության նախարարը հայտարարեց, թե քաղաքացիական պատերազմը սկսվել է արդեն:

Հաստատելով այս տեղեկությունը, Բելգրադում օտար դիվանագիտական աղբյուրները հայտնեցին, թե ներկայումս զինվորական ընդհանուր զորաշարժ է տեղի ունենում երկրում:

Մյուս կողմից, երկրի նախագահությունը հինգշաբթի օրը արտակարգ նիստի էր հրավիրել Հարավսլավիան կազմող վեց հանրապետությունների ղեկավարներին, սերբ-խորվաթական բախումներից հետո, որոնք երեքշաբթի օրվանից ի վեր խլել էին 18 հոգու կյանք: Սակայն, երեկ առավոտ Խորվաթիայի նախագահ Դանիել Զուչմանը հայտարարեց, թե իր հանրապետությունը դեմ է լինելու խորվաթական զինված առանձին ուժերը զորացրելու կամ հարավսլավական ընդհանուր բանակի կազմում լուծելու առաջարկին, որ գլխավոր հարցն է կազմելու այդ նիստի օրակարգում:

Երեկ հարավսլավական բանակին հրաման տրվեց կարգուկանոնը վերհաստատել Խորվաթիայի հանրապետությունում, վերջ տալու համար սերբերի եւ խորվաթների միջեւ ազգամիջյան կռիվներին:

Իրաքը մերժում է ՄԱԿ-ի ուժերին

Բաղդադը մերժեց հյուսիսային Իրաքում ՄԱԿ-ի ուժեր տեղադրելու գաղափարը, որ առաջարկել էր Մ. Նահանգները: Այս տեղեկությունը երեկ անձամբ պրեզիդենտ Բուշին հաղորդեց ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղար Պերես դը Կուելյարը, Սպիտակ տանը կայացած հանդիպման ընթացքում:

Իրաքյան այս հակազդեցությունը, միջազգային դիտորդների կարծիքով, Վաշինգտոնին պիտի ստիպի հարցը տանելու ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի նիստին՝ պաշտոնական որոշում ստանալու նպատակով:

Դժվար չէ հասկանալ Բաղդադի մտավախությունը. ՄԱԿ-ի խաղաղապահական ուժերի տեղադրումը նշյալ շրջանում կարող է հիմք հանդիսանալ հետագայում քրդական ինքնավար շրջան կամ ազգային «օջախ» ստեղծելու համար:

Մյուս կողմից, միջազգային գործակալությունները երեկ հայտնեցին, որ իրաքյան հատուկ ստորաբաժանումներ են տեղադրվում երկրի հյուսիսային շրջանում, Դահուք քաղաքի մոտ, որից ոչ շատ հեռու ամերիկյան բանակայինները քրդերի համար վրանաճամբար էին կառուցել վերջերս:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

❉ ՆԱԽԱԳԱՀ ԲՈՒՇԸ, որ մի քանի օր առաջ բժշկական քննության ենթարկվելուց հետո Սպիտակ տուն էր վերադարձել, ըստ բժշկական պաշտոնական տվյալների, տառապում է խպիպ (վոլ) հիվանդությամբ: Հիվանդանոցում նրան տվել են ռադիոակտիվ յոդի բուժում, նրա վահանագեղձի գերակտիվ վիճակը վերադարձնելով նորմալ մակարդակի: Նրա բժիշկները հայտնել էին, թե մի քանի շաբաթից Բուշի առողջությունը լրիվ կվերականգնվի: Արժե նշել, որ նույն հիվանդությամբ տառապում է նաեւ նախագահի կինը՝ Բարբարան:

❉ ՍԵՈՒԼՈՒՄ եւ Հարավային Կորեայի տարբեր քաղաքներում ցույցարարները երեկ շարունակում էին ոստիկանության հետ փողոցային կռիվները: 1988 թ. նախագահ Ռոյի իշխանության գալուց հետո այս վերջին խռովությունները մեծագույնն են երկրում, որոնց մասնակցում են 200 հազար մարդ, մեծ մասամբ՝ ուսանողներ:

❉ ԱՄԵՐԻԿՅԱՆ սենատը վավերացրեց քուրդ փախստականներին, Ասիայում եւ Աֆրիկայում բնական աղետներից ու սովից տառապող միլիոնավոր մարդկանց օգնությունը, որ կազմում է 556 միլիոն դոլլար:

❉ ՀԱՐԱՎ-ԱՖՐԻԿՅԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ նախագահ Դը Կլերկը երեկ արգելեց սեւամորթների բնակավայրերում վենք կրելը, բացի ավանդական նիզակներից, ընթացք տալով Աֆրիկյան ազգային կոնգրեսի պահանջին՝ կոնստրուկտիվ միջոցառումների դիմել ներքին խմբակային բախումներն արգելելու համար:

❉ ԻՍՐԱՅԵԼԱԿԱՆ պաշտոնատարները քննարկում են Խ. Միությունից միջուկային ռեակտոր գնելու հնարավորությունները: Երկու երկրների միջեւ դիվանագիտական հարաբերությունները վերականգնելու աշխատանքներին զուգընթաց, ներկայումս երկկողմանի շփումներ են տեղի ունենում խորհրդային ատոմակայան գնելու ուղղությամբ, որ, ասում են իսրայելցիները, ոչ միայն էլեկտրաէներգիա կտա իրենց, այլեւ կարող է օգտագործվել նաեւ ջուր ախտազերծելու նպատակով:

digitised by A.R.A.R.@

Արտասահմանցի թղթակիցների հետ Ոսկեպարի ճանապարհին

«Ազգ»-ի նախորդ համարում տեղեկացրել էինք, որ մայիսի 7-ին արտասահմանյան լրատվական գործակալությունների մի խումբ թղթակիցների հետ Նոյեմբերյանի շրջան էր մեկնել նաեւ մեր թղթակից ԳՈՒՐԳԵՆ ԽԱԺԱԿՅԱՆԸ:

Ստորեւ ներկայացվում են այդ ուղեւորության մանրամասները:

Նախեւառաջ պիտի նշեմ, որ այս ուղեւորության մասին նախորդ համարում հրապարակված լուրը տպվել է վրիպակով: Բարեբախտաբար, «փառաբանված» խորհրդային բանակի «քաջարի» մարտիկների հետ մեր հանդիպումը տեղի ունեցավ միայն ցամաքի վրա, այլ ոչ օդում: Եւ փաստ Աստծո: Չէ՞ որ մեզանից մի քանի ժամ առաջ խորհրդային ռազմական ուղղաթիռները, գնդակոծել եւ փորձել էին Աղստաֆայում նստեցնել մի ուրիշ հայկական քաղաքացիական ուղղաթիռ: Բարեբախտաբար, օդաչուներին հաջողվել էր վայրէջք կատարել Իջեւանում:

Նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի մամլո ասուլիսից հետո ուղեւորվեցինք Էրեբունի օդակայան:

Մեր այնտեղ գալուց քիչ անց վայրէջք կատարեց Ստեփանակերտից եկող ինքնաթիռը, որը բերել էր խորհրդային բանակի բարբարոսների ձեռքից հրաշքով փրկված Գետաշենցի եւ Մարտունաշենցի կանանց, ծերերի, մանուկների: Ականատես եղանք, թե ինչպես էր քաղաքապետ Համբարձում Գալստյանը փորձում հանգստացնել հուզված մարդկանց, որոնք շրջապատել էին ինքնաթիռը միայն մեկ հույսով՝ գտնելու իրենց հարազատներին:

«Առոշիէյթեդ պրես» գործակալության թղթակից Ալեն Աքերմանը հանդիպեց Ստեփանակերտ՝ իրենց հոր հուղարկավորությանը մասնակցելու մեկնող մարդկանց, որոնք, սակայն այդպես էլ չկարողացան մեկնել՝ քանի որ Ստեփանակերտի օդանավակայանը կրկին փակված էր զինվորականների քմահաճույքի պատճառով...

Ժամը 16-ին ուղղաթիռը ուղղություն վերցրեց դեպի Օձուն: Մինչեւ մութն ընկնելը մնում էր ընդամենը երկու-երեք ժամ: Օդաչուներին խնդրեցինք հնարավորին չափ մոտենալ Նոյեմբերյանին: (Միայն ուշ երեկոյան, Երեւան վերադառնալուց հետո, քաղաքացիական ավիացիայի պաշտոնատար անձանցից տեղեկացանք, որ խորհրդային բանակի գեներալները արգելել են հայ օդաչուներին թռչել Օձունից այն կողմ, սպառնալով, որ կգնդակոծեն ցանկացած ուղղաթիռ):

Ժամը 17-ին վայրէջք կատարեցինք Նոյեմբերյանի շրջկենտրոնի ֆուտբոլային դաշտում: «Էհ, չկա չարիք առանց բարիքի՝ օդակայան էլ ունեցանք», փորձում էին կատակել տեղացիները:

Մեզ դիմավորեցին հարյուրավոր մարդիկ, որոնք անհանգստացած էին Գետաշենի, Շահումյանի, Արցախի ճակատագրով:

Շրջգործկոմի նախագահ Վարդան Փաշիկյանը եւ շրջանի միլիցիայի պետ մայոր Տիգրան Սարգսյանը լրագրողներին պատմեցին, թե ինչպես նախօրեին, խորհրդային զորքերը զրահամեքենաներով, ծանր T-72 տանկերով, ուղղաթիռներով՝ շրջապատեցին Ոսկեպար գյուղը, ներկայացնելով վերջնագիր՝ ըստ որի հայ միլիցիոներները պիտի հանձնեին իրենց զենքը: Արտասահմանյան լրագրողներին բացատրվեց, որ նման իրավիճակում ադրբեջանական նլուգակների անընդմեջ հարձակումների պայմաններում հայկական գյուղերը լիովին անպաշտպան կմնային: Նաեւ տեղեկացվեց, թե ինչպես է ցամաքից եւ օդից զենքերի տարբեր տեսակներից ռմբակոծվել Ոսկեպարը: Թղթակիցներին հետաքրքրող այն հարցին, թե ինչ հանգամանքներում են Ոսկեպարի մոտ սպանվել հայ միլիցիոներները, տրվեց հետեւյալ պարզաբանումը. առավոտյան ժամը 6-ի մոտ միլիցիոներների ջոկատի վրա, որը Ոսկեպար էր գնում հերթապահության, գյուղը նախօրոք գյուղը լքած ԽՍՀՄ ներքին զորքերի փոխարեն հանկարծ դարանից հուժկու կրակ է բացվել ավտոմատներից եւ ռնանականետներից, որի հետեւանքով ըսպանվել են 10 միլիցիոներ եւ վարորդը:

Զինվորականները բացատրեցին այդ «պատահարը» նրանով, թե իբր հայ միլիցիոներները չեն ենթարկվել կանգնելու հրամանին, ավելին, կրակ են բացել խորհրդային մարտիկների վրա:

Լսելով այս ամենի մասին՝ շատ բաներ ականատես եղած լրագրողները մի պահ քարացան:

Պրն. Սարգսյանը, շրջանի միլիցիայի պետը, ասաց, որ Ոսկեպար գնալը շատ վտանգավոր է, որ զինվորները կրակում են առանց նախազգուշացման, ցանկացած մեքենայի վրա, նույնիսկ՝ Կարմիր Խաչի:

Ի պատիվ լրագրողների պիտի նշեմ, որ նրանց ճնշող մեծամասնությունը ցանկություն հայտնեց հնարավորին չափ մոտենալու Ոսկեպարին: Բարդ կացություն էր ստեղծվել: Մի կողմից, չափազանց կարեւոր էր լրագրողների Ոսկեպար մտնելը, մյուս կողմից այդ ձեռնարկը հղի էր անխուսափելի հետեւանքներով:

Այդ պայմաններում Հայաստանի արտգործնախարարության լրատվական ծառայության ղեկավար Լեւոն Էյրամջյանի

Լուսանկարը՝ Մ. Խաչատրյանի

առաջարկությամբ ընդունեց միակ ճիշտ որոշումը՝ շարժվել մինչեւ առաջին ստուգման կետը: 22 կիլոմետր է բաժանում Նոյեմբերյանը Ոսկեպարից, սակայն իմացանք, որ վերջին օրերին Ոսկեպար հասնելու համար մարդիկ ստիպված էին սարերով գնալ: Սկսեցինք մեքենա փնտրել Ոսկեպար գնալու համար: Մի «ՌԱՖ»-ի ծերունի վարորդը անմիջապես համաձայնեց, ասելով. «Ի՞նչ է, ես հայ չեմ»:

... Մոտենում էինք Ոսկեպարին: Երբ մի քանի կիլոմետր էր մնում, տեսանք, որ ճանապարհը փակ է՝ մի մեծ ծառ էին գետին գցել:

Մեր «ՌԱՖ»-ի առջեւից գնացող մեքենան, որի մեջ էին Հայաստանի ՆԳՆ բաժնի պետ Պայքար Ղալումյանը, շրջանի զինկոմ Սերգեյ Մարտիրոսյանը եւ Լեւոն Էյրամջյանը, կանգ առավ: Կանգնեցինք եւ մենք: Անմիջապես մոտեցան մի քանի ավտոմատավորներ, սաղավարտներով եւ զրահաճագուստով:

Զինկոմը մոտեցավ ռուս ավագ լեյտենանտին եւ խնդրեց հաղորդել իր վերադասին, որ արտասահմանցի լրագրողները ուզում են տեսնել Ոսկեպարը: Հասկանալի դժկամությամբ վերջինս գնաց «թույլտվություն» հարցնելու:

Մինչ այդ, լրագրողները փոքրիկ «հարձակում» կատարեցին այդ 4-5 զինվորների վրա, փորձելով նրանցից լուր կորզել:

Պարզվեց, որ նրանցից մեկը ադրբեջանցի է:

Թղթակիցներից մեկի. «Դուք ադրբեջանցի ե՞ք», հարցին նա պատասխանեց.

- Այո:
- Արդյո՞ք ժողճակատի անդամ եք:
- Ոչ, ես խորհրդային բանակի սպա եմ,- «հպարտությամբ» պատասխանեց լեյտենանտը:
- Իսկ ինչո՞ւ եք այստեղ,- հարցրեց մեկ ուրիշ լրագրող:
- Մենք պիտի զինաթափենք հայ գրոհայիններին, որոնք մեզ վրա էլ են հարձակվում,- պատասխանեց ազերի սպան, ուշադրությամբ զննելով իմ ոչ «արտասահմանյան» դիմագծերը: Երբ ձեռքիս տեսախցիկով փորձեցի նկարահանել, նա ավտոմատի փողը բարձրացրեց:

... Մի քանի րոպե անց վերադարձավ ռուս ավագ լեյտենանտը, որն իբր գնացել էր թույլտվություն հարցնելու իր ղեկավարներից:

«Գոհունակությամբ» հայտնեց մեզ, որ հրամանատարն ասել է:

«Նե պոլոժենո»:

Երբ ետ էինք վերադառնում, ամենաբարձր բլրի վրա տեսանք հրանոթների կրակից ջախջախված հեռուստաաշտարակը...

Լրագրողներից մեկ-երկուսը փնթփնթում էին. «Եկանք հասանք Հայաստան, բայց զինվորները չթողեցին բան տեսնենք»:

Մյուսները այն կարծիքին էին, որ խորհրդային զինվորները անհանգիստ էին, նյարդայնացած: «Ես նրանց կցկտուր պատասխաններից զգացի, որ իրենք չեն էլ պատկերացնում, թե ո՞վ է հայը, ո՞վ ազերին, եւ ընդհանրապես, ինչու են իրենց այստեղ բերել: Նրանք միայն մեկ բան են ուզում՝ շուտ տուն վերադառնալ: Կենտրոնի դեզինֆորմացիան է մեղավոր»,- եզրափակեց նա:

Շրջանի զինկոմ Սերգեյ Մարտիրոսյանը պատմեց, թե ինչպես Ոսկեպար եկան Ռուսաստանի ժողպատգամավորները եւ ինչպես նրանցից մեկը՝ Անատոլի Շաբադը մնաց գյուղում: Ի՞նչ իմանանք, քանի հոգու կյանք, քանի՞ տուն փրկեց իր ներկայությամբ Շաբադը: «Ամեն մարդ իր կյանքում գոնե մեկ անգամ ինքն իրեն պիտի հաղթահարի», ասաց նա:

Տղանքի եւ գնդակոծված ավտոբուսի զննումից հետո Ռուսաստանի պատգամավորներն եկան միանշանակ այն եզրակացության, որ զոհված հայ միլիցիոներների սպանության եւ կատարված ոճրագործության վերաբերյալ խորհրդային զինվորականների վարկածը մեղմ ասած, չի համապատասխանում իրականությանը:

Մեծավ մասամբ, շնորհիվ նույն պատգամավորների, հնարավոր դարձավ դուրս բերել 13 սպանվածների եւ 2 վիրավորների:

Վերադարձին մենք ակամա ներկա եղանք զոհված միլիցիոներ Արտուշ Մամյանի հոգեհանգստին:

...Երբ դուրս էինք գալիս սգո տնից, Ֆրանս պրեսի թղթակից Սիլվի Լանտառմի աչքերին արցունքներ կային...

□

ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԻ ԼՈՒՐԵՐ

▬ Մայիսի 9-ի երեկոյան Շահումյանի շրջանի սահմաններում կուտակված կորքը ետ է քաշվել: Գիշերը նույն շրջանի Բուզլուխ եւ Մանաշիդ գյուղերի վրա կրակել էին: Մարտակերտի շրջանի Առաջաձոր գյուղի ֆերմայի վրա կատարվել է հարձակում, հափշտակել են 100 գլուխ անասուն:

Մայիսի 9-ին Խանցք հայկական գյուղի ֆերմայի պահակին, որը մոր կողմից հայ էր, հոր կողմից՝ ադրբեջանցի, սպանել են ադրբեջանցիները:

Մայիսի 9-ին մինչեւ գիշերվա ժամը մեկը Շուշիի կողմից ավտոմատ հրացանից, կարաբիններից, գնդացիրներից գնդակոծվել է Քարին Տակը: Զոհեր եւ վիրավորներ չկան: Վնասվել են մի շարք տների տանիքներ:

Մայիսի 9-ին, կեսօրի մոտ ԶԻԼ-131 մակնիշի մոտ 10 ավտոմեքենա, ներքին կորքերի զինվորներով լեցուն Հայաստանի եւ Ադրբեջանի սահմանմերձ գոտուց տեղափոխվել են Ստեփանակերտ: Գիշերը սահմանամերձ գոտուց տեղափոխվել են մոտ 30 թեթեւ տանկեր եւ զրահամեքենաներ:

Մայիսի 9-ին Մարտունու շրջանի Նոր Շենի գյուղի մերձակայքում փորձ է արվել բանակցությունների միջոցով ետ վերցնել նախորդ օրը Նոր Շենից առեւանգված գյուղացիներին: Բանակցություններն արդյունք չեն տվել:

Դեռեւս ապրիլի 28-ից 29-ը Հադրութի Տող գյուղից առեւանգված եւ չվերադարձված 6 հոգու հարցով սկսել է հետաքրքրվել մարզային պարետատունը: Միջոցներ են ձեռնարկվում նրանց Ստեփանակերտ տեղափոխելու համար:

▬ Մայիսի 10-ին առավոտյան ժամը 6-ին Ադրբեջանի տարածքում, ադրբեջանական Թովուզ գյուղի մոտով անցնելիս զինվորական շարասյունը գնդակոծվել է: Կան զոհեր եւ վիրավորներ: Խորհրդային հրամանատարությունը այն վերագրել է Տավուշի շրջանի Պառավաքարի բնակիչներին եւ ըսկսել «պատասխան» գործողություններ: Գյուղ են ներխուժել տանկեր, գնդակոծել այն, շրջապատել մոտ երկու տասնյակ զրահամեքենաներով: Գյուղից պատվիրակություն է գնացել զինվորականների մոտ բանակցություններ վարելու, սակայն նրանց պատանդ են վերցրել: □

ԽՈՍՔ ՀՐԱԺԵՇՏԻ

Գեղամ Սեւանին ճանաչողները՝ բազում գրչակիցներ, հազարավոր ընթերցողներ մայր հայրենիքում եւ սփյուռքում, պիտի տխուր անակնկալի գան, առնելով սիրելի գրողի անժամանակ մահվան լուրը: Հիշում եմ, թե մեր գրական միջավայրը 1962-ին ինչպիսի սրտաբացությամբ իր գիրկն ընդունեց Գ. Սեւանին, որ սփյուռքում արդեն անուն հանած գրող էր, մի քանի ընտիր-ինքնատիպ գրքերի հեղինակ: Երեւանում՝ Արարատի շուքի տակ, նրա բնակության

հաստատումով, սփյուռքահայ գրականությունը, անշուշտ, տաղանդի կորուստ ունեցավ, իսկ մայր հայրենիքն, անտարակույս, շահեց: Գիտակցու՞մ էր նա այս, կարծում եմ ոչ չափազանցված, իրողությունը, երեւի՝ այո, որովհետեւ սիրտ ու մտքի գրիչով ամեն ինչ արեց՝ հավասարապես նպաստ բերելու իր երկու կեսերին՝ ճակատագրով բաժան հայոց գրականությանը:

Գեղամ Սեւան գրականագետն ու քննադատը իրեն ամբողջովին նվիրեց ըսփյուռքահայ գրականության ուսումնասիրությանը եւ տարածմանը՝ ասես նրանից հեռանալու իր «մեղքը» քավելու համար: «Վազգեն Շուշանյան», «Սփյուռքահայ գրականության պատմության ուրվագծեր», «Հակոբ Մնձուրի» մենագրությունները, բազմաթիվ հոդվածները, ակնարկներն ու ելույթները կարեւոր ազդակ եղան, վերջապես, մայր հայրենիքում հասարակայնորեն գիտակցելու սփյուռքահայ գրականության ազգային, գեղարվեստական ու մարդկային բարձր արժեքները:

Գրականագետի կողքին կանգնած էր գրող Գեղամ Սեւանը, եւ իհարկե, մի ամբողջ գլուխ վեր ու տիրական: «Սեւ ծովը նույնն է միշտ», «Կանաչ անապատ», «Միծեռնակները ցածեն անցան», «Հայոց քաղը» պատմվածքների ժողովածուները, «Բյուրեղյա ղդյակ», «Երեք սերունդ», «Ինչու՞, ինչի՞ համար» վեպերն ու վիպակները մեր գեղարվեստական արձակում հիմնավորաբար վավերացրին մարդկային խորունկ զգացմունքներն ընթերցող, ռոմանտիկ շնչով ու երեւակայությամբ առլեցուն, կյանքի զարկերակն զգացող գրողի ներկայությունը: Նրա հատկապես պատմվածքը՝ իր բյուրեղյա թափանցիկությամբ եւ խոսք ու կառուցվածքի մանրանկարչական ձեւերով, հայ «փոքր» արձակի իրական հարստություններից է:

Այսուհետեւ մեզ հետ ապրելու է նրա ազնիվ եւ անկեղծ գրականությունը:

ՆՈՐԱՅՐ ԱԴԱԼՅԱՆ

▬ Վերջին օրերին, ցավալի իրադարձություններից հետո, Դիլիջանում ապաստանել են 400 գետաշենցիներ, որոնք այժմ բնակվում են «Դիլիջան» հյուրանոցում, անհատ մարդկանց բնակարաններում: Օգնության համար Դիլիջանի արդշինբանկում բացվել է հաշիվ, որի համարն է 70048: Քաղաքի կանսական կազմակերպություններից արդեն առաջին օգնությունն է տրամադրվում:

▬ Կումայրիում բազմաթիվ ամսագրերի եւ թերթերի առաքումները կատարվում են ուշացումներով եւ «քայթողումներով»: Դրանց թվում նաեւ «Ազգ» եռօրյա թերթը: Կումայրիի սոյուզպեչատի կրպակներում ընդհանրապես չեն ստացվել «Ազգ»-ի 18, 20, 21 համարները: Բաժանորդներին չի հասցվել թերթի մայիսմեկյան, հենց առաջին համարը:

Լույս տեսավ «Ազատամարտ»-ի առաջին համարը

«Հարգելի «Ազատամարտ», քո ծնունդը թող լինի ՀՅԴ-ի մարտական ոգուն հարազատ», ասվում է այս թերթի նյութերից մեկում: Մի պարզեցեք, սա ՀՅԴ Մարտունու շրջանի կազմակերպության պաշտոնաթերթ «Ազատամարտն» է, որի առաջին համարը լույս է տեսել ս. թ. մայիսի 4-ին:

«Ի՞նչ անենք, մենք դաշնակցականներից շուտ էինք թերթի ճակատի կլիշեն պատրաստել»,- ասաց ՀՅԴ Մարտունու շրջխորհրդի փոխնախագահ Դերենիկ Հարությունյանը: □

digitised by A.R.A.R.@

ԴԱՏԻ՛ ՏԱԼ ՅՈՒՐԻ ՇԱՏԱԼԻՆԸ

21-րդ դարու սեմին, երբ համայն մարդկութիւնը կը ձգտի հակակշռելու միջուկային զէնքի տարածումն ու նոյնիսկ գոյութիւն ունեցող պահեստներու փճացումը, ահա կը յայտնուի խելագար զօրավար մը, որ խաղաղութեան պայմաններու տակ, աթոմային շողարձակումներու սպառնալիքին տակ կ'ուզէ ահաբեկել բուռ մը ժողովուրդ:

Կասկած չի վերցներ այն իրողութիւնը, որ զօր. Յուրի Շատալինի խօսքերուն եւ գործադրութեան միջեւ կայ խոշոր անջրպետ մը: Բայց արդեօ՞ք այս է հիմնականը Շատալինի սպառնալիքին մէջ: Չենք ուզեր այս սպառնալիքը դիտել անոր կիրարկութեան հաւանականութեան լոյսին տակ միայն:

Սակայն անցնինք ահաւորին: Հայաստանը տակաւին դուրս չէ ելած Միութեան կազմէն եւ յայտնած է իր ցանկութիւնը անջատուելու՝ լրացնելէ ետք սահմանադրականօրէն նախատեսուած ժամանակամիջոցը: Սովետական զօրավար մը համարձակութիւնը ունի բնաջնջման սպառնալիք տեղալու Միութեան կազմի՛ն մէջ իսկ գտնուող Հանրապետութեան դէմ: Հապա երբ տարակարծութիւն ծագի օտար որեւէ երկրի հետ, նոյն սպառնալիքո՞վ պիտի խօսի Յուրի Շատալինը: Պէտք է հասկնալ ուրեմն, որ Սովետական Միութեան միջուկային ամբողջ պաշարը կը գտնուի յիմարներու հակակշռին տակ, յիմարներ՝ որոնք քաղցկեղի ցաւի գալարումներուն մէջ, կրնան նաեւ կոխել... կոճակին վրայ: Ահա այս է որ կը սարսափեցնէ մեզ:

Շատալինի աթոմային սպառնալիքը եւ անոր դիմաց սովետական ղեկավարութեան լուռ համաձայնութիւնը՝ առանց զօրավարին պաշտօնազրկման, աւելորդ անգամ մը եւս կը հաստատէ, թէ ինքնիշխան որեւէ հանրապետութիւն, իր տարածքին վրայ գտնուող ռազմական թէ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններուն վրայ պէտք է ունենայ սեփականատիրոջ իրաւունքը: Ինքնիշխանութիւնը կամ անկախութիւնը իմաստ չեն ունենար, երբ դուրսէն մէկը իրաւունք պիտի ունենայ ահաբեկչութիւն կատարելու քու սեփականութեանդ դէմ:

Քաղաքակրթուած որեւէ երկրի մէջ, նման սպառնալիքներ կատարող անձնաւորութիւնը, ըլլայ զինուորական թէ քաղաքական, քրէական ամէնէն մեծ յանցագործը կը նկատուի եւ ենթակայ է ոչ միայն պաշտօնազրկման, այլեւ գնդակահարութեան: Հայ ժողովուրդը իրաւունք ունի Շատալինի դէմ միջազգային ատեաններու առջեւ դատ բանալու եւ ամենէն մեծ պատժամիջոցը պահանջելու: Եւ ինչու՛ ոչ: Եթէ Հայաստանի Հանրապետութեան ղեկավարութիւնը, հասկնալի պատճառներով չի կրնար քրէական հարց յարուցանել «հերոս» զօրավարին դէմ, ապա սփիւռքահայ կազմակերպութիւնները պէտք չէ բաւականանան համաշխարհային կարծիքին պարզապէս տեղեկացնելով այս սպառնալիքին մասին, այլ՝ ՄԱԿ-ի հիմունքներու վրայ դատի կանչելու զայն:

«Նոր օր», 8 մայիսի 1991

Մոսկվայի, Թբիլիսիի եւ Դոնի Ռոստովի հայ ներկայացուցիչներին պատանդ վերցնելու եւ հայկական ատոմակայանը պայթեցնելու խորհրդային զորավար Յուրի Շատալինի սպառնալիքը բողոքի ալիք բարձրացրեց հայրենիքում թե սփյուռքում, ողջ աշխարհում: Միջազգային լրատվական միջոցները, Գետաշենի եւ Ոսկեպարի ողբերգությանը զուգահեռ, լայնորեն անդրադարձան, մեղմ ասած, անզուսպ գեներալի խոսքերին: Ստորեւ՝ մի քանի արձագանքներ:

ԹԱԼԱԱԹԻ ԶԱԳՈՒԿԸ

Մոսկուա բնականաբար դժգոհ է Երեւանէն, երկու հիմնական պատճառներով, Հայաստան մաս չկազմեց Իններու Ակումբին, չմասնակցեցաւ խորհրդային հանրապետութիւններու ղեկավարներու ժողովին, ուր համաձայնութիւն գոյացաւ հիմը դնելու ապագայ, թէեւ դեռեւս շատ խնդրական, դաշնակցութեան մը, եւ ամէն օր քիչ մը աւելի կը յառաջանայ իր անկախութեան գործընթացին մէջ: Այդ յառաջացումին գրգռիչ նկատուած մէկ քայլը կարելի է համարել վերջին շաբաթուան համայնավար կուսակցութեան պատկանող գոյքերուն եւ շէնքերուն գրաւման որոշումը, որուն ամենէն վարկաբեկիչ կողմը, Մոսկուայի համար, Հայաստանի Կոմկուսի Ա. քարտուղար Ստեփան Պողոսեանի իր կեդրոնատեղիէն ցուցականօրէն փողոց դրուիլն էր:

Մոսկուայի դժգոհութեան երկրորդ պատճառը Արցախի տագնապն է:

Վերջին շաբաթներուն Արցախի եւ անոր շրջակայ հայկական գիւղերուն դէմ շղթայազերծուած ընդհանուր յարձակողականը խորհրդային ներքին նախարարութեան մասնաւոր ջոկատներու եւ ազերի օմոնականներու քաղաքազօրքերու կողմէ, մաս կազմելով հանդերձ Մոսկուայի պատժական երկար միջոցառումներուն մէկ արիւնալի շղթային, բրտօրէն կը շեշտէր քաղաքական իրականութիւն մը:

Ահա այս ընդհանուր իրադրութեան մէջ Շատալին պայթեցուց իր «ռումբը», այսինքըն, տեսականօրէն՝ հայկական աթոմակայանը:

Քաղաքակիրթ աշխարհին պատկանող որեւէ պետութեան մէկ պաշտօնատարը, նուիրապետական որեւէ աստիճանի վրայ ալ ան գտնուի, մինչեւ երկրին նախագահը, երբ նման սպառնալիք մը կ'ընէ, կը ներկայացնէ իր հրաժարականը կամ կը պարտադրուի օրինաւորապէս հրաժարելու այդ պաշտօնէն, այլապէս ժողովուրդը ինքը կը պարտադրէ ոճրամիտ ենթակային հրաժարումը: Խորհրդային Միութեան պարագային մտահոգիչ իրողութիւնը այն է, որ հակառակ տեղի ունեցող յեղաշրջումներուն, հակառակ Գորբաչովի հրաժարումը պահանջող գործադուլաւորներուն եւ քաղաքական կարգ մը նոր դէմքերուն՝ արեւմտեան հասկացողութեամբ «ժողովուրդ» գոյութիւն չունի: Գոյութիւն չունի նաեւ խորհրդարան մը, որ իր կամքը պարտադրէ: Այս պարագային, պետական անպատիժ մնացած եւ իր պաշտօնը պահող պաշտօնատարի մը ծիւաղային մէկ սպառնալիքը՝ պաշտօնական արտայայտութիւնը կը դառնայ խնդրոյ առարկայ պետութեան, որուն գլխաւորն է աշխարհի խաղաղութեան Նոբէլեան մրցանակակիր պրն. Միխայիլ Գորբաչով:

Կ'ուզենք, սակայն, յուսալ թէ Շատալինի սպառնալիքը արտայայտութիւն չէ Գորբաչովի մէկ նոր «մտահոգութեան»:

Զօր. Շատալին,- եւ Շատալիններ,- խորհելով որ դեռեւս, չէ հասած աթոմակայաններ պայթեցնելու ժամանակը, առայժմ լաւագոյն լուծումը նկատեց խորհրդային անկարգելատրոներ ղրկել Երեւան, *«պաշտպանելու համար հիւլէակայանը հայ ազգայիններու սպառնալիքին դէմ»*, այլ խօսքով՝ անհրաժեշտ նկատեց աներեւակայելի սուտ մը դարբնել, որպէսզի արդարացնէ Հայաստանէն ներս կարմիր բանակին մուտքը: Ու բնականաբար, ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ պիտի չգտնուի անձ մը, հարց տալու համար այս Հիմլէրին, թէ ինչու՞ ժողովուրդ մը պիտի ուզէր անձնասպան դառնալ պայթեցնելով իր աթոմակայանը:

Պատրանքը չունինք թէ վերջ պիտի գտնէ այս խորհրդային *«պետական ահաբեկչութիւնը»*, ինչպէս նախագահ Տէր-Պետրոսեան որակած է խորհրդային զօրքերուն գործունէութիւնը Գետաշէնի մէջ, նախագահ Գորբաչովի հետ իր վերջին տեսակցութեան ընթացքին, նախքան Հայաստանի սահմաններուն մէջ գտնուող Ոսկեպար գիւղին աւերումը խորհրդային «քաջարի» բանակի կողմէ:

Ամէն պարագայի, հայութեան պարտականութիւնն է աշխարհի բոլոր ատեաններուն մօտ արձանագրել տալ Մոսկուայի այս ազդարարութիւնը, որպէս հայ ժողովուրդի գոյութեան սպառնացող վտանգ: Այդ սպառնալիքը խօսուն է նաեւ հայրենի իշխանութեան համար, երբ կ'ուզէ իր քաղաքականութիւնը վարել ու իր դիրքը ճշտել երէկի ցեղասպան Թալաաթին ու այսօրուան ցեղասպանութիւն որոճացող Շատալինին միջեւ:

Փոքր հանրապետութեան մը համար քաղաքական խիզախութիւնը եթէ կրնայ ազատ եւ անկախ ապագայի մը առջեւ դռներ բանալ, այդ ուղղութեամբ առնուած կանխահաս քայլերը, սակայն, կրնան խնդրական դարձնել բոլոր ազգային վառ երազներու իրականացումը:

«Պայքար», 11 մայիս, 1991

Միջուկային մահակը մոլագարի ձեռքին

Էկոլոգիական տեսակետից Խորհրդային բանակի կողմից Հայաստանի տարածքում տարվող ռազմական գործողությունների հետեւանքներն ակնհայտ են: Այդ հետեւանքները վերաբերում են ոչ միայն Հայաստանում ապրող ժողովուրդներին, այլեւ մի շարք այլ հանրապետություններին եւ պետություններին:

Ցանկացած զինվորական գործողություն Հայաստանի հանրապետության տարածքում կարող է հանգեցնել ատոմակայանի կանխամտածված կամ պատահական վթարի: Չմոռանանք, որ այն տեղադրված է Արարատյան դաշտավայրում՝ Ադրբեջանի, Թուրքիայի եւ Իրանի սահմանում:

Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը, գետային ցանցի տարածման ուղղությունները, երկրաբանական կառուցվածքը՝ ցայտուն արտահայտված խորքային ճեղքվածքներով եւ խզումներով, գրունտների եւ ջրատար հորիզոնների յուրահատկությունները, ինչպես նաեւ քամու եւ ստորերկրյա ջրերի ուղղությունները կարող են կարճ ժամանակում հսկայական տարածքներ ռադիացիայով վարակել: Այդ տարածքի մեջ բացի Ադրբեջանից, Իրանից, Թուրքիայից, կընդգրկվեն նաեւ Մերձավոր Արեւելքի մի շարք այլ երկրներ՝ Սիրիան, Լիբանանը, Իսրայելը, Եգիպտոսը, Քուվեյթը, Իրաքը եւ այլն:

Ի նկատի ունենալով Կասպից ծովի ավազանի փակ բնույթը, որի մեջ է թափվում Արաքս գետը, չի բացառվում, որ ռադիացիոն վարակման կարող են ենթարկվել նաեւ ինչպես Կասպից ծովը, այնպես էլ

շրջակայքում գտնվող որոշ միջինասիա
հանրապետություններ եւ Աֆղանստ
Նշված տարածքի երկրաբանական կա
վածքի առանձնահատկությունները, լե
յին գետերի արագությունները եւ ան
ները, երկրի կեղեւում տեղի ունեցող
ցեսների սպոնտան բնույթը, որը հնար
չէ կարգավորել մարդու կողմից, կհան
նեն այնպիսի համընդհանուր էկոլոգիա
աղետի, որի առաջ անճար կգտնվի մա

Չեռնոբիլի ողբերգությունը շարունակ
է մինչեւ այժմ: Տարեցտարի մեծանու
վարակման տարածքների մակերես
Բայց Չեռնոբիլի ատոմակայանը կա
ված է հարթավայրի վրա: Մինչդեռ
յաստանը եւ նրա սահմանակից տար
ները լեռնային ծալքավոր շրջաններ
որից եւ բխում են վերը նշված հետեւ
ները:

Ի նկատի ունենալով նման աղետի
շոր հետեւանքները, որոնք չեն վերա
րում միայն Հայաստանին, այլ ունեն
մամարդկային նշանակություն, անհրաժ
է, որպեսզի աշխարհի բոլոր մարդիկ
բոլոր պետությունների ղեկավարներն
ռեկ բողոքի ձայնը բարձրացնեն, պահ
ջելով խորհրդային կառավարությու
վերջ տալ ռազմական գործողություննե
Հայաստանի տարածքում եւ վիճելի հ
ցերը լուծել քաղաքական մեթոդներով,
տեւելով միջազգային նորմերին:

Է. ՍԱՂԱԹԵԼՅ
երկրաբանա-հանքաբանա
գիտությունների դոկտոր, պրոֆ

ԱՎՍՏՐԱԼԻԱՑԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒՄ Է ՌԱԿ-ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԻՆ

Ինչպես հաղորդել էինք մեր նախորդ համարում, Հայաստանի դեմ Մոսկվայի ու Բաքվի համատեղ ռազմական գործողությունների կապակցությամբ Սիդնեյի Արտակ Դարբինյան ակումբի նախաձեռնությամբ նամակներ էին հղվել Ավստրալիայի իշխանություններին՝ դատապարտելու եւ ճնշում գործադրելու Խ. Միության վրա:

Պատասխանելով ՌԱԿ-ի ներկայացուցիչ ընկ. Վահե Բոյաջյանի նամակին, Ավստրալիայի խորհրդարանի ներկայացուցիչների տան երեսփոխան Թեդ Մակը պատասխան նամակով տեղեկացրել է, թե ստացել է ՌԱԿ-ի դիմումն ու Հայաս-

տանի Հանրապետության խորհրդարա
հայտարարությունը՝ խորհրդային եւ ազե
զինված ուժերի՝ Հայաստանի դեմ կ
տարած գործողությունների մասին:

Երեսփոխանը տեղեկացնում է, թե
դիմումներ է հղել արտաքին գործոց ն
խարար, սենատոր Գարեթ Էվանսին, որ
բողոքում ու խնդրում է ավստրալիակ
կառավարությունից միջազգային ճնշ
գործադրելու Խ. Միության վրա՝ դադա
րեցնելու համար բռնարարքները Հայա
տանի դեմ: Նա հույս է հայտնում, որ
այդ դիմումները դրական պատասխա
կարժանանան ավստրալական կառավա
րության կողմից:

Ռուս մտաւորական Վալենտին Օսկոցկիի բանախօսութիւնը Ղարաբաղի մասին

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան թեմի Երիտասարդաց կազմակերպութիւնը, ուրբաթ, ապրիլ 26-ին, Առաջնորդարանի Հայկ եւ Ալիս Գավուքճեան հանդիսասրահին մէջ, կազմակերպեց բանախօսական երեկոյ մը՝ Ղարաբաղի ներկայ կացութեան մասին: Բանախօսն էր պրն. Վալենտին Օսկոցկին՝ հիմնադիրներէն եւ ատենապետներէն ռուս մտաւորականներու կողմէ վերջերս կազմուած «Ղարաբաղ» յանձնախումբի: Պրն. Օսկոցկի, որ վերջին շրջանին այցելած էր Ղարաբաղ, ներկայ մեծաթիւ ու հետաքրքիր հասարակութեան նկարագրեց այժմու ողբալի կացութիւնը պատմական Հայաստանի այդ շրջանին:

Պրն. Օսկոցկին անդամ է Խ. Միութեան գրողներու «Ապրիլ» միութեան, որ իր անունը առած է այն ամիսէն, երբ նախագահ Միխայիլ Գորբաչով յայտարարեց այսպէս կոչուած «պերեստրոյկա» բարեկարգութիւնը: Պրն. Օսկոցկիի հետաքրքրութիւնը Ղարաբաղի մասին կը բխի «Ապրիլ» խումբի գլխաւոր նպատակակէտէն, որ է զօրավիգ կանգնիլ Խ. Միութեան մէջ զանազան անկախութեան շարժումներուն: 1991 մարտին, «Ապրիլ» միութիւնը գրողներու խումբ մը ղրկեց Ղարաբաղ՝ տեղւոյն կացութեան իրականութիւնը ի յայտ բերելու առաքելութեամբ:

Այդ առաքելութեան արդիւնքը եղաւ «Ղարաբաղի յանձնախումբը», որ պաշտօնապէս կազմուեցաւ 1991 մարտ 20-ին, ուր Օսկոցկիէն զատ՝ կան ուրիշ 17 հիմնադիր անդամներ եւ յանձնախումբի անդամակցութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ:

Բանախօսութեան ամենէն յուզիչ պահերուն մէկուն ընթացքին պրն. Օսկոցկին արտայայտուեցաւ իր անձնական բարեկամութեան մասին բնիկ ղարաբաղցի գը[ող] Լէոնիդ Հուրունցի հետ: Համաձայ[ն] բանախօսին, Հուրունց իր կեանքի վերջի[ն] տասը տարիները անցուց խօսելով Ղարաբաղի ահաւոր կացութեան եւ հայերուն դէմ հետզհետէ աճող քաղաքական եւ ֆիզիքական ընդդիմութեան մասին:

Հայաստան քաղաքականապէս թակարդի մէջ ինկած է Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, հայերը պէտք է որոշեն, որ քաղաքական կերպով մաս պիտի կազմեն համադաշնակցութեան, թէ՞ անկախ պիտի ըլլան: Որպէս ռուս մտաւորական ան զօրավիգ պիտի կանգնի որեւէ որոշումի եւ պիտի պայքարի այդ որոշումը արգիլող որեւէ փորձի եւ ուժի դէմ:

Ներկաները շատ ազդուած էին պրն. Օսկոցկիի Ղարաբաղ ճամբորդութեան նկարագրութիւններէն: Տեղի ունեցած հարցպատասխանի ընթացքին ունկնդիրները ոչ միայն հետաքրքրութիւն ցուցաբերեցին, այլ նաեւ իրենց զօրակցութիւնը Ղարաբաղի հայ բնակիչներու պայքարին: Անոնք հարցուցին նաեւ Խ. Միութեան ապագային մասին, մասնաւորաբար թէ ի՞նչ կարելի է ընել բարելաւելու համար Ղարաբաղի կացութիւնը:

Հայց. եկեղեցւոյ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան թեմի առաջնորդ Գերշ. Տ. Խաժակ եպս. Պարսամեան կատարեց փակման խօսքը, շնորհակալութիւն յայտնելով պրն. Վալենտին Օսկոցկիին եւ անոր միջոցաւ բարի կամեցողութիւն ցուցաբերող անհատներուն Խ. Միութեան եւ Ամերիկայի մէջ, որոնք խոր կարեկցութիւն յայտնաբերած են Ղարաբաղի հայերուն եւ միասնական կեցուածք մը անոնց պայքարին հանդէպ:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՄԱՄԼՈՅ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

digitised by A.R.A.R.@

թղթածրար

Հայ-թուրքական հարաբերութիւններ

ՆՈՒՊԱՐ ԱԿԻՇԵԱՆ

«ՊԵՏՔ Է ԼԱՅՆ ԲԱՆԱԼ ԿԱՐԿԻՆԸ ԵՒ ԸԼԼԱԼ ՀԵՌԱՏԵՍ...»

Հայաստանի ամբողջական անկախութեան ճամբուն վրայ ամէնէն փշոտ ու դժուար յաղթելի հարցը կը մնայ՝ տնտեսական ինքնարաւութիւնը, եւ անոր հետ աղերս ունեցող մտահոգութիւններ եւ առաջադրութիւններ կը դառնան լարուած ուշադրութեան առարկայ երբ նկատի կ'առնուին երկրին սահմանափակ միջոցները, ինչպէս նաեւ արտաքին աշխարհի հետաքրքրութիւնը կլանել չկարենալու դժուարութիւնները: Հայաստանի դիմագրաւելիք այս վիթխարի պակասութիւններու գիտակցութիւնը չէր պակսեր անոնց, որոնք նետուեցան անկախութեան աշխատանքին մէջ, բայց եւ այնպէս առնուեցան նաեւ անհրաժեշտ նկատուող հիմնական քայլերը՝ երկիրը ազատութեան վրայ հիմնելու, հաստատելու համար:

Բնական հարստութիւններէ զուրկ երկիր մը Հայաստանի նման, իր ուժերը ստիպուած է կեդրոնացնել մարդկային տաղանդին եւ պատրաստուած մասնագէտներու կարողութեանց վրայ, այդ ձեւով իրագործելու համար ոտքի կանգնելու եւ ճարտարարուեստի մարզին մէջ դրոշմ մը դնելու անհրաժեշտ նպատակը, միշտ օրինակ ունենալով Ճապոնի նման ճարտարարուեստի եւ դրամատիրութեան հսկայ մը, որ նոյնպէս հողային հարստութիւններէ զրկուած, իր ամբողջ եռանդը խտացուց մարդկային ուժին ու ազգային ոգիին վրայ: Հայաստանի ղեկավարութիւնը պէտք չէ այնքան հեռու ու ինքնասէր ըլլայ անտեսելու համար նման պատկառազդու օրինակ մը՝ բացարձակ ու նախանձելի յաջողութեան: Եւ վստահ ենք որ այդ չէ պարագան ու մտայնութիւնը մեր երիտասարդ ղեկավարներուն, երբ ամբողջ աշխարհ հիացումով ու ահով կը նայի ճապոնական աննախընթաց հրաշքին:

Մենք այն տեսակէտին վրայ անխախտ պիտի մնանք, նկատի առնելով բազմաթիւ յետամնաց ու տնտեսապէս անբաւարար երկիրներ, որոնք բնական հարստութենէ զուրկ եւ հողային առաւելութիւններով չընտրուած չըլլալով, իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցին բարձր ճարտարարուեստին վրայ, նախանձելի եւ օրինակելի յաջողութիւններ արձանագրելով: Բոլորին ծանօթ է փոքր ու խղճալի Սինգապուրի պարագան: Շնորհիւ պետական լաւ ծրագրումներու եւ անոնց գործադրութեան, այս փոքր ու աննշան թերակղզին այսօր էլեկտրոնիք կազմածներու ճարտարարուեստի գործարան մը դարձած է, ժողովուրդին կենսքի մակարդակը իր յետամնաց ու ողբալի կացութենէն պատկառելի բարձրութեան մը հասցնելով:

Նոյնն է Հայաստանի պարագան: Կրնայ ըլլալ որ քաուչուկի գործարանին վերաբացումը եւ կամ աքոռակայանին սահմանափակ գործածութիւնը թեթեւցնեն անկարելի սա բեռը, սակայն երկիրը դէպի նոր հորիզոններ առաջնորդելու լաւագոյն, եթէ ոչ միակ կերպն է որդեգրել՝ մարդկային ուժի օգտագործումի վրայ հիմնուած հարուստ ու բարձր ճարտարարուեստի սկզբունք մը, եւ ուժ տալ անոր, երբ ամբողջ Խորհրդային Միութիւնը կը տապալի նման ճարտարարուեստի պակասէն, երբ շուկան անսահմանօրէն բաց է այժմ: Քիչ ետք Ճապոն, Թայւան, Կորէա եւ ասիական ուրիշ երկիրներ պիտի խուժեն լեցնելու այդ հսկայ պարապը: Մինչդեռ մենք կը պարապինք նպարավաճառատուներ եւ փոքր ագարակներ կերտելու ծրագիրներով: Պէտք է լայն բանալ կարկինը եւ ըլլալ մանաւանդ հեռատես, տեսնելու համար այսօրուան պահանջները մարդկութեան՝ Ափրիկէի խորերէն մինչեւ Խորհրդային Միութեան սառակոյտ անապատները: Բնականաբար Հայաստանին պակասը, ուրիշ դիւրութիւններու կողքին, արտաքին աշխարհի հետ յարաբերութիւն մշակելու ճամբան է:

Բազմաթիւ այլ պատճառներու կողքին, ճամբաներ, հաղորդակցութեան ազդու միջոցներ գտնելու ծրագիր-աշխատանքներն ու մտահոգութիւններն են, որ Հայաստանի նոր ղեկավարութիւնը կը դնեն դժուար որոշումներու դէմ յանդիման, եւ կը ստիպեն երբեմն որդեգրել ոչ անպայման ժողովրդավարական լայն համակրութիւն վայելող ծրագիրներ, միշտ ի մտի ունենալով ժողովուրդին կարիքները եւ իբրեւ պետութիւն գոյանալու եւ զարգանալու հնարաւորութիւնները: Կը խորհինք, որ նման սահմանումի մը մէջ կ'իյնայ պետութեան կողմէ եղած այն յայտարարութիւնը, թէ բարիդրացիութեան սկզբունքին վրայ, Հայաստան կը պատրաստուի յարաբերութիւններ մշակել իր դրացիներուն հետ, ներառեալ Թուրքիան, որուն հետ մեր պատմական դժուարութիւնները դեռ ի զօրու կը մնան: դժուար կ'ըլլայ անջատել մամուլի մէջ երեւացող տեսակէտները կառավարութեան կողմէ որդեգրուած դիրքորոշումէն: Եւ հոդ ալ կը կայանան՝ անհասկացողութեան դուռ բացող դժուարութիւնները: Որովհետեւ Անկարա չ'ուզեր միանգամընդմիշտ հրապարակ իջնել ու պարզել իր տեսակէտները, թոյլ կուտայ որ մամուլը կիսապաշտօնական իր ձեւերով ու միջոցներով լրացնէ այդ դերը, աւելի խառնաշփոթութիւն ստեղծելով միտքերու մէջ:

Գուցէ այդ ոգիով ալ պէտք է վերցնել թրքական մամուլի ներկայ վվլուկը, ինչ կը վերաբերի հայ-թուրք յարաբերութիւններու ստեղծման, եւ ենթադրել քիչ մը, որ կառավարութիւնը որոշ մաս մը ունի այս հրահրումին մէջ, երբ Անկարայի խօսնակը հրապարակաւ կը յայտնէ թէեւ, որ պետութիւնը մասնաւոր հակառակութիւն մը չունի նման յարաբերութիւններու հաստատման դէմ, պայմանաւ որ խնդրոյ առարկայ երկիրներ ոտնձգութիւններ չընեն միւս պետութեան ներքին գործերուն մէջ: Եթէ այդ է պաշտօնական դիրքը թուրք կառավարութեան, այն ատեն մամուլի մէջ եղած յայտարարութիւններն ու դրուած պայմանները զգացական գեղումներու արդիւնք են միայն, հիմնուած՝ երկու ժողովուրդներու կասկածին ու վախին վրայ: Հակառակ այդ իրողութեան, եթէ այդ է ճշմարտութիւնը, թրքական մամուլի անբարեացակամ կեցուածքն ու անտեղի յոխորտանքը այս յարաբերութիւններու նկատմամբ ցոյց կու տան, թէ «մինչդեռ երեք միլիոննոց թշուառ Հայաստանը չէ, որ գրի առնել պիտի տայ

Հարցը շատ փափուկ եւ զգացական ըլլալուն, խորհրդարանի նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան իր յայտարարութեան կցեց յստակ այն հաստատումը, թէ *Թուրքիոյ հետ հաստատուելիք որեւէ յարաբերութիւն ուրացումը պիտի չըլլայ մեր պահանջքներուն, կամ տեղի տալու տկարութիւնը մը,* Թուրքիոյ կողմէ պարտադրուելիք հաւանական պայմաններուն:

Ծարդ յարուցուած վվլուկը Թուրքիոյ սահմաններէն ներս, պետական դրոշմ մը չունի, թերեւս պէտք է ընդունիլ, որ հայկական հարցերու պարագային երբեմն շատ պայմանները, այլ՝ *վաքսում միլիոննոց զարգացած Թուրքիան»* ըսող ժողովուրդ մը, տակաւին չի գիտեր թէ ինչպէ՞ս կը սահմանեն զարգացած ժողովուրդ մը: Անոր արարքներով, խօսքերով, հասուն արտայայտութիւններով ու կիրքէ զուրկ անբընական գեղումներով, որոնց բոլորին մեղքով հրապարակ կ'իջնէ թրքական մամուլը, իբրեւ բերանախօսը թերեւս զարգացա՞ծ սա ժողովուրդին, որ թուրք կը կոչուի:

«Գիունէշ», «Թէրջիման», «Միլլիյէթ» եւ թրքական այլ թերթեր կիրք հրահրող հարցումներով, պայմաններով եւ հաստատումներով կը ջանան միտքերը պղտորել եւ միւս կողմէ ընել սոնքացող մարդու այս տեսակ յայտարարութիւններ. *«Հայերը մեզի պէտք ունին, մենք պէտք չունինք բըշուառ պետութեան մը տնտեսական կապին»*: Բոլոր յօդուածներուն եւ խմբագրականներուն միտք բանին նոյնն է: *«Թուրքիա ինչու Հայաստանի ոտքը երթայ»*, *«Երեք միլիոննոց թշուառ Հայաստանը չէ որ պայմանները գրի առնել պիտի տայ»*, *«Հայաստանը պէտք է հրաժարի Թուրքիոյ, Նախիջեւանի, Ղարաբաղի եւ Վրաստանի հողային պահանջքներէն»*, *«Հայաստանն է, որ պէտք է վախնայ այսպիսի գործակցութենէ մը»*, եւ տակաւին ասոնց նման բազմաթիւ այլ յայտարարութիւններ, որոնց գլխաւոր դրդապատճառն է անշուշտ հայկական պահանջատիրութիւնը, զոր կարելի չէ խափանել, ուրանալ կամ ծախել ուրիշ որեւէ նպատակի իրագործումի ճամբուն վրայ:

Սփիւռք իր մտահոգութիւնները յայտնեց այս ուղղութեամբ արեւմտահայ հողային պահանջքները նկատի առնելով, եւ պետութեան որդեգրած տնտեսական դիրքորոշումը սխալ չգտնելով հանդերձ, զգուշացուց ղեկավարները, որոնցմէ ստացուած վստահեցուցիչ վկայութիւններ այս մասին, մթնոլորտը փարատելու եւ կասկածները վերացնելու ծառայեցին:

Այո, կարելի է պետութիւններու միջեւ ստեղծել նման տնտեսական յարաբերութիւններ ու կապեր, առանց հրաժարելու մեր պատմական իրաւունքներէն: Եթէ երբեք մամուլի կողքին ճշդորոշուի նաեւ (Անկարայի ղեկավարներուն դիրքը) պահանջելով որ հայութիւնը հրաժարի իր հողային իրաւունքներէն՝ կարենալ հաստատելու համար տնտեսական կապ, այն ատեն ամբողջ հայութիւնը ոտքի կանգնելով պիտի մերժէ ընթացք տալ նման պայմանի մը, թոյլ չտալով որ Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը յիշեցնող ստորացնող պայմաններ ընդունուին պետութեան կողմէ, փոյթ չէ թէ ինչ է այսօրուան հրամայականը, առաջնահերթ հարցը:

«Նոր օր», 8 յունուար 1991

ԱՂՐԸ ԼԵՐԱՆ ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ

«Ջումհուրիյէթ»ի թղթակցի տպաւորութիւնները Երեւանի փողոցներից

Թուրքական ծանոթ լայնորեն անդրադարձավ դեսպան Վոլայի այցին Երեւան: Դեսպանին ուղեկցում էր նաեւ «Ջումհուրիյեթ»-ի մոսկովյան թղթակից Ֆարիհ Յըլմազը: Նա հարցազրույց ունեցավ Նախագահ Տեր-Պետրոսյանի հետ, որը տպագրվեց թերթի ապրիլ 24-ի համարում (առաջիկայում այն կներկայացնենք մեր ընթերցողներին): Նույն համարում Յըլմազը հրապարակել է իր տպավորությունները Երեւանից:

Հայաստանի մէջ հակառակ, որ ազգայնականները կառավարութեան գլուխ անցած են եւ Խորհրդարանը անկախութիւն հռչակած է, որոշապէս զգալի կը դառնայ այն մթնոլորտը, որ կը տիրէ Մոսկուայի մէջ:

Լենինի հրապարակը, որ Աղրը (Արարատ) լեռէն որոշապէս կ'երեւի, թափուր երեւոյթ մը ունի: Հրապարակի ոստոստեղէններու խանութները պարապ են: Որոշապէս յայտնի կը դառնայ, թէ առուտուր չի կատարուիր, միայն թէ նկատելի է, որ մարդիկ պողոտայի երկու եզրերուն վրայ արագ քայլերով կ'երթեւեկեն:

Պողոտային վրայ, վաճառատան մը առջեւ խռնուած բազմութեան կը մօտենանք եւ հարց կուտանք թէ անգլերէն գիտցող կա՞յ իրենց մէջ:

Իրենց մէջէն երիտասարդ մը կը յայտնէ, թէ գիտէ անգլերէն խօսիլ: Երբ կը լսէ, թէ թուրք ենք, պահ մը կը լռէ: Երիտասարդը այնուհետեւ պահ մը կը դառնայ իր ընկերակիցներուն եւ երկար-երկար կը պատմէ մեր պատկանելիութիւնն ու ինքնութիւնը: Յետոյ առանց կարենալ սքօղելու իր դէմքի զայրոյթը, հարց կուտայ, թէ ի՞նչ գործ ունինք այստեղ: Յետոյ թարգման կը հանդիսանայ իրենց միջեւ գտնուող կնոջ մը խօսքերուն եւ կ'ըսէ. *«Աստր հայրը վանեցի է»*:

Նմանօրինակ խօսքեր սովորաբար կարելի է լսել Երեւանի մէջ շրջող եւ անգլերէն գիտցող հայերու բերնէն: Գրեթէ ամէն ոք, Արարատ լերան հանդիպակաց եզրին մասին՝ յիշատակ մը ունի պատմելիք: Ցաւումով, եւ սակայն ներամտութեամբ կը ջանան թուրքի մը հետ խօսակցութեան լեզու գտնել: Իսկ կնոջ մը խօսքերը իսկապէս հետաքրքրական են. *«Հոս գալ իսկապէս յանդգնութիւն կը պահանջէ»*:

Կարգ մը հայեր լսեր են, որ Թուրքիոյ հետ, սահմանային դուռը պիտի բացուի: Կը յայտնեն, թէ իրենք կողմնակից են նմանօրինակ կարգադրութեան մը: Քիչ չէ թիւը նաեւ այն հայերուն, որոնք կը յայտնեն, թէ Թուրքիոյ մասին շատ բան չեն գիտեր:

Լենինի հրապարակի վրայէն կը քալենք արագ քայլերով, միանգամայն նայելով թէ մեզ կը հետապնդե՞ն: Կ'ուղղուինք դէպի Նովոստի գործակալութեան Երեւանի գրասենեակը: Ժամադրութիւն ունինք գրասենեակի պետ Արեւ Թէմուրեանի հետ: Նիւթն ալ յայտնի է: Թուրքեւհայ յարաբերութիւններ: Թէմուրեան լաւատես է եւ կը հաւատայ որ յարաբերութիւնները լաւ պիտի ընթանան: Դիտել կուտայ որ հողային հարցը առ այժմ օրակարգի վրայ չէ:

Այս կարճ տեսակցութենէն վերջ կ'երթանք տեսնելու *«Հայաստանի Հանրապետութիւն»* օրաթերթի խմբագիր Այդին Մորիկեանը: Տակաւին մեր ականջներուն մէջ կը հնչեն հայ կնոջ խօսքերը: *«Ձեր հոս գալը բաւական յանդգնութիւն կը պահանջէ»*:

Մորիկեան չահեկան անձ մըն է: Ան ռուսերէն եւ հայերէն տպուող այս թերթին մէջ ամէն ինչ է: Իր սեղանը տակնուվրայ է: Ան ալ մեծ կարեւորութիւն կուտայ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններուն: Կ'աւելցնէ թէ խնդրոյ առարկայ չէ Թուրքիայէն հողային պահանջներ ունենալ: *«Թշնամութեան կարիք չկայ»* կ'ըսէ եւ կը պատմէ թէ լաւատես է իր երկրին ապագային նկատմամբ:

Մորիկեան կ'ըսէ որ շատ հետաքրքիր է թէ կեանքը ի՞նչպէս է Արարատի միւս կողմը: Կ'ըսէ թէ Հայաստանէն ոչ մէկը հոն գացած է վերջին 70 տարիներու ընթացքին եւ իր շրթներէն դուրս կը բերէ հետեւեալ խորհրդածութիւնը. *«Հայերուն հող քող տրուի, այդ հողերը դրախտ կը դարձնեն»*:

Ինծմէ կը խնդրեն որ յօդուած մը գրեմ իրենց թերթին համար: Կը խոստանամ ու կը բաժնուիմ հոնկէ: □

digitised by A.R.A.R.@

«Ջումհուրիյեթ»-ի թղթակից Ֆաթիհ Չըլըճալը ուղեկցել է Մոսկվայում Թուրքիայի դեսպան Վոլքան Վուրալին վերջինիս Երեւան կատարած այցելության ընթացքում: Թղթակիցը հանդիպել է Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանին եւ հարցազրոյց ունեցել, որը նախագահի կենսագրութեան եւ լուսանկարի հետ միասին տպագրուել է թերթի ապրիլի 24-ի համարում: Ներկայացնում ենք այն առանց մեկնաբանութիւնների, «Մարմարա» օրաթերթի թարգմանությամբ:

Հայաստանի Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը Թուրքիոյ կուտայ հետեւեալ պատգամը: «Կ'ուզենք բարեկամ ըլլալ»: Այս երկու բառերը կ'արտասանէ մեծ հրճուանքով եւ անկեղծութեամբ: Առանց կը հարցընել նախ տնտեսական, ապա քաղաքական հարցեր:

Լեւոն Տէր-Պետրոսեան նոյն հրճուանքով է որ կ'ընդգծէ թէ Թուրքիայէն հողային պահանջքի հարց մը այժմ չկայ օրակարգի վրայ: Ան կ'ընդգծէ թէ այս հարցը կը վերապահուի ապագային:

Մեր տեսակցութիւնը կը կատարուի Երեւանի Մարաշխանի Բաղրամեան պողոտայի վրայ բարձրացող Խորհրդարանին դէմի պողոտայ նայող սենեակի մէջ: Հայ ազգային Շարժումին կողմէ մեզի տրամադրուած է թարգման մը: Ան ալ մի առ մի կշռելով կ'ենթէ, կը թարգմանէ

- Դժուար է ասոր պատասխանը տալ խոկոյն: Կ'ուզենք որ յարաբերութիւնները լաւ ընթանան: Բարեկամացողութիւններու մէջ ենք: Թուրք եւ հայ ժողովուրդներ փոխադարձ զգացումներու մէջ բռնուին զգացումներ ալ կան: Պէտք է յաղթահարենք այս կէտը: Այս պատճառաւ սա վայրկեանին անօգուտ է օրակարգի մէջ պահել հողահարցի հարցեր:

- Մեծայարգ Տէր-Պետրոսեան, Թուրքիոյ հետ հաստատուելիք տնտեսական յարաբերութիւններուն առաջնութիւնը ի՞նչ պիտի ըլլայ, դուք ի՞նչպիսի տնտեսական քաղաքականութիւն մը պիտի ծրագրէք:

- Ինչ որ ընել կ'ուզենք, կը նմանի այն տնտեսական ազատականութիւններուն որոնք իրագործուած են Թուրքիոյ կողմէ: Սահմանադրութեամբ կ'ուզենք հիմնել ազատ շուկայի տնտեսութիւն: Այս ուղղութեամբ

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄ Կ'ՈՒՂԱՐԿԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

«Քաղաքական հարցերը առ այժմ կը վերապահուին. երկու ժողովուրդներու միջեւ փոխադարձ վստահութեան զգացում պէտք է հաստատել. քաղաքական հարցերը յետոյ օրակարգի կը բերուին»

Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի խօսքերը:

- Հարգելի Տէր-Պետրոսեան, նկատի առնելով նաեւ Վոլքան Վուրալի ալ այցելութիւնը, կրնա՞ք ձեր կարծիքը յայտնել Անկարա-Երեւան զարգացումներու յառաջիկայ փուլերուն մասին:

- Շատ դժուար է ըսել թէ այս յարաբերութիւնները ինչպիսի ձեւ պիտի ստանան ապագային: Միայն թէ մենք կ'ուզենք բարեկամանալ Թուրքիոյ հետ: Հայաստան, որ Խորհրդային Միութենէն անջատուելով իր անկախութիւնը հիմնելու ճամբուն վրայ է, կը փափաքի Թուրքիոյ հետ ամէնէն առաջ զարգացնել իր տնտեսական կապերը: Այս զարգացումները վճռաբար կախեալ են երկու կառավարութիւններու որդեգրելիք դիրքէն: Կը տեսնենք որ Թուրքիա ալ կողմնակից է որ յարաբերութիւնները զարգանան: Ասկէ վերջ, ամէնակարեւորն է փոխադարձ վստահութեան զգացում տածել եւ զայն ամենակարճ ժամանակի մէջ ցոլացնել մեր երկու ժողովուրդներուն: Ամէն պարագային, երբ կողմերն ալ նոյնը կը փափաքին եւ ատիկա յստակ կերպով յայտնի դարձաւ երբ Վոլքան Վուրալ այցելեց մեր երկիրը:

- Կ'երեւի թէ հողային պահանջի մասին մեր մտահոգութիւնները ջնջուեցան Վոլքան Վուրալի այցելութեան շնորհիւ: Հիմա որ մտահանգստաբար դիտել տուիք թէ հողային պահանջք չունիք...

- Սա պահուն մենք առաջնահերթ կարեւորութիւն կուտանք տնտեսական հարցերու: Կը փափաքինք հաստատել փոխադարձ վստահութիւն: Մեծայարգ Վուրալին հետ մեր տեսակցութեան մէջ քաղաքական հարցերու տեղ չեն տրուած քաղաքական հարցերու: Տնտեսական յարաբերութիւնները ապահովելէ եւ փոխադարձ վստահութիւնը հաստատելէ ետք, կրնանք օրակարգի բերել նաեւ քաղաքական հարցերը: Ասոնք երկկողմանի են: Ասիկա, ասկէ զատ, կախեալ է նաեւ Խորհրդային Միութենէն Հայաստանին ստանալիք անկախութենէն: Հողային հարցը նուրբ հարց մըն է: Հայաստանի Խորհրդարանին կողմէ առնուած եւ 1915-ի դէպքերը ցեղասպանութիւն որակող մեր որոշումին մէջ ալ ուղղակի Թուրքիայէ հողային պահանջքի մը վերաբերեալ խօսք չկայ: Այսինքն ձեր հարցումին կարճ պատասխանը հետեւեալն է. Սա պահուն կողմնակից չենք քաղաքական հարցեր խնդրոյ նիւթ դարձնելու: Ատիկա ոչինչ կը շահեցնէ երկու կողմերուն ալ: Անցեալի դէպքերէն ծնունդ առնող զգացումները այժմ կրնան հեռացած ըլլալ իրատեսութենէ: Ուրեմն ընելիք լաւագոյն բանն է այս հարցերը վերապահել եւ երեւան չհանել:

- Ըսել կ'ուզէք, որ եթէ ժամանակը գայ, երեւան կրնա՞ք հանել զանոնք:

աղէն ազատապաշտ քայլեր առինք ճարտարարուեստի եւ հողագործութենէ ներս: Կը ջանանք արդիական եւ սիվիլ Հայաստան մը հիմնել եւ պիտի յաջողինք հիմնել: Այս պատճառաւ նոր շրջան մը պիտի բանանք Թուրքիոյ ու մեր դրացիներուն հետ: Գալով մեր յարաբերութիւններուն տարողութեան, ատիկա կը յայտնուի մեր ապագայ բանակցութիւններէն: Կրնանք յարաբերութիւններ ստեղծել գրուաշրջական գետնէն ներս, կամ կրնանք հասարակաց ներդրումներ ընել կամ կրնանք բանալ սահմանային դռները:

- Կը մտածէ՞ք, որ Ազրպէյջանի հետ Թուրքիո յարաբերութիւնները եթէ սերտանան, հակազդեցութիւններ պիտի ստեղծուին Հայաստանի կողմէ:

- Հայաստանի եւ Ազրպէյջանի միջեւ գոյութիւն ունեցող հարցը երկու երկիրները կը հետաքրքրէ: Եւ սակայն արտաքին միջամտութիւնները կրնան այս նիւթը ալ աւելի սուր հակամարտութիւններու հասցնել: Ես կը հաւատամ, թէ մենք պիտի կարենանք Ազրպէյջանի հետ մեր ունեցած հարցերը լուծել: Եւ սակայն Հայաստանի մէջ ամենուրեք որոշ կարծիքը կը տիրէ թէ Թուրքիա զօրավիգ կը կանգնի Ազրպէյջանի: Այս նիւթը կախում ունի Ղարաբաղի հարցին լուծումէն: Եթէ այս հարցը լուծուի, Երեւանի եւ Բաքուի միջեւ եւ ո՛չ մէկ լուծելի հարց կը մնայ:

- Ի՞նչ մակարդակի վրայ են ձեր յարաբերութիւնները բացի Հայաստանէն, արտաշխարհի հայերուն հետ:

- Սփիւռքը մեզ համար ուժականութիւն ունեցող ոյժ մըն է: Հակառակ զանազան թիւրիմացութիւններու, Հայաստան կողմնակից է, որ սփիւռքի հայերուն հետ յարաբերութիւններ մշակէ: Եւ սակայն ասիկա չի նշանակեր թէ մենք բոլորովին կ'իւրացնենք անոնց քաղաքական կարգ մը տեսակէտները:

- Դէպի Թուրքիա բացուելու ձեր առաջադրութիւնը, ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէ: Արդիականանալ եւ Եւրոպայի բացուի՞լ չէ ձեր փափաքը:

- Ո՛չ, վճռաբար ոչ: Թուրքիան մեզի համար միակ միջոցը չէ: Աշխարհի զարգացումներու լոյսին տակ, ինչպէս ամէն երկրի, նոյնպէս Թուրքիոյ հետ եւս կ'ուզենք յարաբերութիւններ մշակել: Ներկայ պայմանները այսպէս կը թելադրեն: Կը հաւատանք, որ այս յարաբերութիւնները երկու կողմին համար ալ բարիօք լուծումներ պիտի բերեն:

Կը հաւատամ, որ մօտաւոր ապագայի մէջ Անկարա Երեւանի հետ իր սահմանային դուռը պիտի բանայ եւ տնտեսական փոխյարաբերութիւններ մշակելու համար հարկաւոր քայլերը պիտի առնէ: ◻

115 ՀԱԶԱՐ ԻՐԱՆՑԻՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏՎՈՒՄ ԵՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹՅԱՆ

Ապրիլի 26-ին Իրանի կրոնապետ Ալի Խամենեին ուխտագնացության պատասխանատուի պաշտոնին նշանակեց իսլամական իշխանության արմատականների թեւին պատկանող, նախկին գլխավոր դատախազ Հոջջաթոլէսլամ Մոհամմադ Մոհամմադիին: Հիշեցնենք, որ ապրիլի 7-ին Խամենեին մեկ անգամ արդեն այդ կարեւորագույն պաշտոնին նշանակել էր իր կարծիքով ամենահարմար թեկնածուին՝ Իրանի իսլամական հեղափոխության առաջնորդ՝ հանգուցյալ Այաթոլլահ Խոմեյնիի որդուն՝ Ահմադ Խոմեյնիին, որը սակայն նշանակումից յոթ օր հետո հրաժարական ներկայացրեց Խամենեիին:

Ահմադ Խոմեյնին երկրի կրոնապետին ներկայացրած հրաժարականում ապրիլի 14-ին գրում է. *«... Այդ կարեւոր պաշտոնն ստանձնելուց հետո, մեծ ոգեւորությամբ գործի անցա, եւ նույնիսկ որոշ բնագավառներում բավականին նշանակալից հաջողություններ ձեռք բերեցի: Սակայն այսօր, մեծարգո մորս հետ հանդիպման ժամանակ, բախվեցի մի հարցի, որի մասին հարմար գտա տեղեկացնել իմ սիրասուն առաջնորդին, քանի որ դուք մշտապես մեծ հարգանք եք տածել իմ մայրիկի նկատմամբ: Վստահաբար ծնողս հրամայեց ինձ հրաժարվել այդ ճամփորդությունից եւ մնալ իր մոտ: Ուստի խնդրում եմ, եթե թույլ կտաք, հնազանդվել մորս կամքին, եւ հանուն տառապյալ մորս, հրաժարվել ինձ համար շատ կարեւոր այդ հոգեւոր ճամփորդությունից»*:

Երկու օր անց, այդ հրաժարականն ընդունվում է կրոնապետի կողմից: Դժվար չէ, սակայն, նկատել, որ Ահմադ Խոմեյնիի հրաժարականը պետք է ունենա ավելի լուրջ, քաղաքական պատճառներ:

«Սաուդ ալ-Քուվեյթ» թերթը, անդրադառնալով Իրանի եւ Սաուդյան Արաբիայի միջեւ վերսկսվող հարաբերություններին, գրում է, որ Սաուդյան Արաբիայի ղեկավարները Թեհրանի կառավարությունից պահանջել էին Հոջջաթոլէսլամ Քյարրուբիին զրկել ուխտավորների կազմակերպիչի պաշտոնից, քանի որ Ռիադի կարծիքով, չորս տարի առաջ կազմակերպված ուխտագնացության ժամանակ տեղի ունեցած ողբերգական դեպքերի մեղավորը Քյարրուբին էր: Հիշեցնենք, որ 1987 թ., երբ այդ պաշտոնն զբաղեցնում էր Քյարրուբին, ուխտագնացության ժամանակ զոհվեցին ավելի քան 400 իրանցի ուխտավորներ:

«Սաուդ ալ-Քուվեյթը» նշում է, որ Թեհրանն ընդունել է այդ պահանջը, քանի որ Ռիադը իր հերթին չի մերժել Իրանի կողմից ներկայացված 115 հազար ուխտավորների մասին հայտը: Սակայն «Սաուդ ալ-Քուվեյթը» չի գտնում, որ Ահմադ Խոմեյնին հակված է հետեւելու Ռիադի վարչակարգի նկատմամբ խիստ անբարյացակամ տրամադրված հոր քաղաքականությունը: Թերթի կարծիքով Ահմադ Խոմեյնիի հրաժարականն այդ է վկայում:

Մեր կարծիքով Ահմադ Խոմեյնիի հրաժարականը համապատասխանում է հոր պատգամներին: Իմամ Խոմեյնին մահվանից մի քանի օր առաջ ասել է. **«Եթե մենք նույնիսկ մի օր կարողանանք հարաբերություններ ունենալ Իրաքի հետ, դարձյալ բացառվում է, որ մոռանանք Սաուդյան Արաբիայի ոճրագործությունները»**: Նույն օրը Խոմեյնին ասել է, որ նույնիսկ Զամզամի (աղբյուր Մեքքայում) ջուրը չի կարող մաքրել Արաբիայի մեղքերը:

Սակայն հակառակ իսլամական հեղափոխության առաջնորդի՝ Իմամ Խոմեյնիի պատգամներին, Թեհրանը Ռիադի հետ հաստատել է քաղաքական հարաբերություններ: Հիշեցնենք, որ մարտի 20-ին Իրանը եւ Սաուդյան Արաբիան պաշտոնապես հայտարարեցին չորս տարի առաջ ընդհատված դիվանագիտական հարաբերությունների վերսկսման մասին եւ նույն ամսվա 26-ին վերաբացեցին երկու երկրների դեսպանատները:

Ապրիլի վերջերին Ռիադում էր գտնվում Իրանի արտգործնախարար Վելայաթին: Սաուդական թագավոր Ֆահդը նույնպես մտադիր է Իրան այցելել: Ռիադում կայացած հանդիպման ժամանակ հույս է հայտնվել, որ այս տարվա ուխտագնացությունը կկայանա ամենապատշաճ մակարդակով:

Ապրիլի 27-ին Իրանի ռադիոյի քաղաքական մեկնաբանը նշեց, որ Սաուդյան Արաբիայի հետ Իրանի հարաբերությունների նորմալացումը նախագահ Ռաֆսանջանիի արտաքին քաղաքականության արդյունքն է: Մեկնաբանության մեջ նաեւ ասված է, որ Սաուդյան Արաբիայի հետ վերսկսված հարաբերությունները կնպաստեն Պարսից ծոցում քաղաքական իրավիճակի կայունացմանը: ◻

ԶՕՐԱՎԱՐԸ ՈՐ ՇՓՈԹԵՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԴԱՇՏԸ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԱՐՕՏԱՎԱՅՐԸ

Պատերազմի հերոս-հրամանատարներու յատուկ տկարութիւնը մըն է, հոգեբանական բարդոյթ մը, որ պատերազմական դաշտին վրայ իրենց տարած փայլուն յաղթանակէն ետք իրենց... ղեկավարութիւնը կը փորձուին շարունակել նաեւ խաղաղութեան շրջանին, եւ՝ ի հեճուկս իրենց մեծաւորներուն: Նման շփոթի մը պատճառաւ ծանօթ Չիրոհիթօն ծունկի բերած զօր. Մաք Արթըր պաշտօնանկ եղաւ նախագահ Թրումանի կողմէ: Ինքնագիտակցութեան կորուստի նման պահի մը կոհ գնաց ուրիշ զօ-

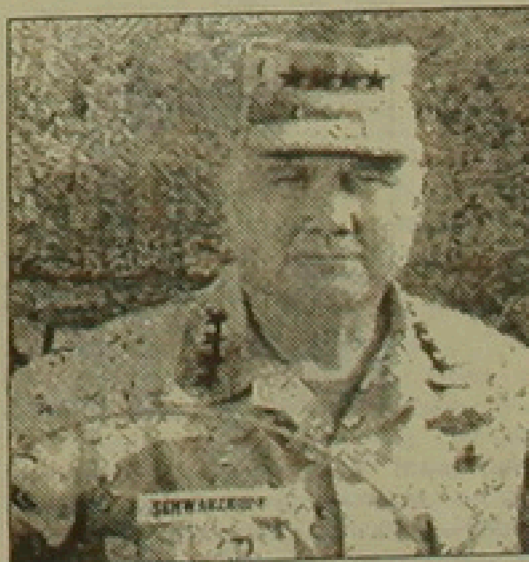

րավար մը նախագահ Քարթըրի կողմէ: Այդ կարգի որոգայթէն չկրցաւ խուսափիլ նաեւ Ծոցի Դաշնակից Ուժերու կամ՝ Անապատի Մրրիկի Գործողութեան հրամանատար զօր. Նորման Շուարցքոֆ:

Մարտ 6-ին, Կոնգրեսի Միացեալ երկու սահմանադիր մարմիններուն առջեւ նախագահ Բուշ, երբ կը տարփողէր Իրաքի դէմ տարուած յաղթանակը, կ'ըսէր թէ վինադուլի որոշումը առած էր Դաշնակիցներուն, իր Վարչութեան անդամներուն եւ զօր. Շուարցքոֆի հետ խորհրդակցելէ եւ ամբողջական համաձայնութենէ ետք:

Կը թուի թէ նախագահին յայտարարութիւնը չէր համապատասխաներ ամբողջական ճշմարտութեան, քանի որ զօր. Շուարցքոֆ ամերիկեան հեռատեսիլի մէկ թղթակիցին տուած հարցազրոյցին, յայտնեց թէ ինք կ'ուզէր քիչ մը եւս շարունակել պատերազմը, աւելի ջախջախելու համար իրաքեան ուժերը, թէեւ կ'ընդունէր թէ նախագահին որոշումը «մարդկային» էր եւ «քաջարի»: Զօրավարը, սակայն, չըսաւ թէ ան ճիշդ էր:

Զօրավարին այս յայտարարութիւնը բնականաբար վարկաբեկիչ էր նախագահին համար, որ ի պաշտօնէ է նաեւ զինեալ ուժերու Ընդհանուր հրամանատարը:

Նախագահ Բուշ անհրաժեշտ տեսաւ հեռաձայնային կարճ խօսակցութիւն մը ունենալ Սէուդական Արաբիա գտնուող Շուարցքոֆի հետ... անոր ըսելու համար թէ ան դեռ կը վայելէր իր վստահութիւնը...: Իրողութեան մէջ Բուշ քիչ մը ոլորած պէտք է ըլլայ յաղթական զօրավարին գոռոզ... ականջները, քանի արար աշխարհի հեռատեսիլին առջեւ տեսաւ կակուղցած եւ քիչ մը շփոթ չորս աստղանի զօրավար մը, որ կ'ըսէր թէ սխալ բառ մը գործածած էր թղթակիցին իր յայտարարութեան, թէ ինք «հարիւր տոկոսով համաձայն էր» որ վինադուլ կնքուի, որ նախագահին որոշումը ամբողջովին «ճիշդ» էր, եւ հետեւաբար ներողամտութիւնը կը հայցէր իր մեծաւորին՝ ամերիկեան բանակներու գերագոյն հրամանատարին...: Ամէն պարագայի, նախագահը իրեն ըսած էր թէ պէտք էր մոռնալ պատահարը, եւ ինք կը հնազանդէր հրահանգին...:

Ջորջ Բուշ, իր Նախագահական բարձունքէն պիտի ըսէր թէ Շուարցքոֆ պէտք չունէր իր ներողամտութիւնը խնդրելու:

Վարագոյր:

Այս տարի կ'աւարտի Շուարցքոֆի զինուորական կեանքին շրջանը: Տարեվերջին ան հանգստեան պիտի կոչուի, հետեւաբար պիտի դառնայ քաղաքացի մը, որ պէտք պիտի չունենայ Գերագոյն հրամանատարին հրահանգին, իր մտածումները արտայայտելու կամ պահելու համար:

Այն ատեն կրնայ բացուիլ Բ. արարին վարագոյրը: ◻

digitised by A.R.A.R.@

ԼԵՆԻՆԻ «ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ»

Շուրջ մեկուկես տարի է անցել երկու Գերմանիաների վերամիավորման պահից։ Այս տարվա ապրիլին նախկին ԳԴՀ-ում անցկացված մի հետազոտության համաձայն, արեւելագերմանացիների 84 տոկոսը գտնում է, որ Հելմուտ Քոլը եւ իր կառավարությունը չեն կատարել իրենց պարտավորությունները արեւելագերմանացիների նկատմամբ։ Միացյալ Գերմանիայի բնակչության մոտ մեկ քառորդը կազմող նախկին ԳԴՀ-ի ազգային համախառն արտադրանքը կազմում է ամբողջ երկրի արտադրանքի սոսկ 8,3 տոկոսը։ Իսկ արեւելագերմանացու աշխատանքի արտադրողականությունը քառակի պակաս է արեւմտագերմանացու արտադրողականությունից։ Մասնակի կամ լրիվ գործազուրկ է երեք արեւելագերմանացուց մեկը, իսկ հյուսիսային որոշ շրջաններում այդ թիվը կարող է հասնել 50 տոկոսի։ Մինչդեռ արեւմտագերմանացիները բավական թանկ են վճարում Գերմանիայի վերամիավորման գինը։ Քոլի եւ Գորբաչովի ներկայիս դժվարություններին է նվիրված ֆրանսիական ազդեցիկ «Լը Պուեն» շաբաթաթերթի սույն ներկայացվող մենկնաբանությունը։

Մենք քննադատել ենք կոմունիզմի արդյունավետությունը։ Նույնիսկ Արեւմուտքում դրա ամենամոլի երկրպագուները չէին կարողացել չափել դրա հաջողությունը կոմունիզմի նախնական հավակնության լույսով, այն է՝ անհնար դարձնել կապիտալիստական տնտեսության վերադարձը։ Հելմուտ Քոլի եւ Միխայիլ Գորբաչովի ներկայիս դժբախտությունները, որոնք տարբեր բնույթ ու ծավալ ունեն, այդուհանդերձ ընդհանուր են նրանով, որ հաստատում են Լենինի գաղափարը. հեղափոխությունը պետք է լինի անշրջելի։

Արեւմտագերմանացիներն այսօր քննադատում են կանցլեր Հելմուտ Քոլին, քանի որ իրենք Արեւմուտքում առաջինն են, որ հարկերի բարձրացման միջոցով ուզում են փրկել կոմունիստական տնտեսությունը։ Նրանք նաեւ վախենում են եւ արդեն նըշում մարկերի այդ անձրեւի անօգտակարությունը մի օրգանիզմի վրա, որը չափազանց քայքայված է դրանք օգտագործելու համար։ Պետք է նշել նաեւ Քոլի տնտեսական անզգուշությունները վերամիավորման գործում։ Բայց չմոռանանք, որ նրա գերակայությունը քաղաքականությունն էր։ Նա պետք է որսար հարմար պահը, օգտվեր Խորհրդային Միության լավ տրամադրվածությունից եւ Գորբաչովի դրամի կարիքից։ Կանցլերին չտապողականության մեջ մեղադրելուց առաջ վերհիշենք, որ 1990 թվականի աշնանը Գորբաչովն արդեն փոխում էր կողմնորոշումը, բանակը եւ ՊԱԿ-ը դարձյալ գերիշխող էին դառնում, եւրոպամետ արտաքին գործոց նախարար Էդուարդ Շեւարդնաձեն չուտով հրաժարական էր տալու։ Արդ, առանց Գերմանիայի միասնության, քաղաքական Եվրոպան կհայտնվեր ճահճուտում։ Մնում է, որ Արեւելյան Գերմանիայի տնտեսության այդ

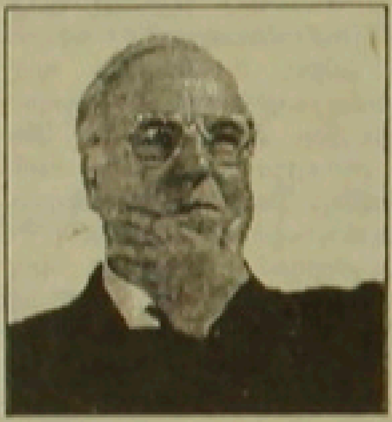

ծախողված վերակառուցումը օգտակար դաս դառնա ուրիշների համար։

Կոմունիստական այդ երկիրը, որն իր փոխակերպումն սկսեց իդեալական պայմաններում, ձուլվելով աշխարհի ամենաուժեղ ազատ տնտեսություններից մեկին, քարուքանդ է լինում ազատությանը չփվելիս։ Իսկ ի՞նչ կպատահի մյուսներին։

Մյուսներից է մանավանդ Խորհրդային Միությունը, որի նավաբեկությունը անհնամխ չափերի է հասել վերակառուցման վեց տարիներից հետո։ Մենք դիպչում ենք լենինիզմի բուն էությանը. կոմունիզմը չի գործում, բայց կոմունիզմից դուրս գալը էլ ավելի քիչ է գործում։ Վարչապետ Վալենտին Պավլովը մոտավորապես սոսր տոկոս է գնահատում նորքին ամբողջ արտադրության անկումը միայն 1991 թվականի առաջին եռամսյակում։ Միջազգային դրամական ֆոնդի մի բարձրաստիճան պաշտոնյա ապրիլի 21-ին հայտարարեց, թե ոչ այդ ֆոնդը, ոչ համաշխարհային բանկը, ոչ էլ որեւէ կապիտալիստական երկիր չէին կարողանա խելամտորեն որեւէ գումար ներդնել մի «փչացած կառուցվածքի մեջ», դրանով այդ փորձագետը նկատի ունի կենտրոնացված Միությունը, որից կառչում է Գորբաչովը։ Միջազգային դրամական ֆոնդի համաձայն, որեւէ բարելավում հնարավոր չէ առանց ֆեդերալ կապի նախնական քանդման եւ տնտեսական ինքնավարության, ավելի ճիշտ հանրապետությունների քաղաքական անկախության։

Դա հենց Բորիս Ելցինի դիրքորոշումն է։ Ելցինի եւ Գորբաչովի վերջերս կատարած «զինադադարում» արդյոք ո՞վ համաձայնեց մյուսի տեսակետին։ Ասում են, առաջինն ընդունում է երկրորդի հակաճգնաժամային պլանը, բայց հարցն այն է, որ այդ պլանը ոչնչով չի տարբերվում նախկինում եղած տասնյակ ծրագրերից, որոնք հօդս ցնդեցին։ Գորբաչովը հարձակումների է ենթարկվում միաժամանակ թե արմատականների կողմից, քանի որ նա բավարար չափով բարեփոխումներ չի անում, թե պահպանողականների, քանի որ նա բավարար չափով ճնշում չի գործադրում։ Իր երկրում վարկը կորցրած լինելով, նա սկսել է դատարկաձեռն վերադառնալ նաեւ արտասահմանյան շրջագայություններից։

Վերակառուցման ու զարգացման եվրոպական բանկը՝ այդ նոր դրամատունը, որի շնորհիվ Ֆրանսուա Միտերանը եւ Ժակ Ատալին հույս ունեն կազմակերպել խզումը սոցիալիզմի հետ, արտացոլում է վերակառուցման առաջին տարիների միամիտ հրճվանքը։ Բանկի 12 միլիարդ դոլարով կարելի է ամենաշատը վեց գործարան կառուցել, որոնք չեն գործի։ Մինչդեռ միայն նախկին Արեւելյան Գերմանիայի համար Բոննը հինգ տարում նախատեսում է 300 միլիարդ դոլար։ Բայց խնդիրը որակական է եւ ոչ թե քանակական։ Անհայտ ցավի բուժումն էլ է անհայտ։

ԺԱՆ-ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՌԵՎԵԼ

«Լը Պուեն», 29 ապրիլ, 1991 թ.

ՃԱՏՐԱԿԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ ԿԱՍՊԱՐՈՎ ԿԸ ԽՕՍԻ ԳՈՐԲԱՉՈՎԻ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

«Լոս Անջելըս Թայմս»-ը մարտի վերջերին մի հրատարակած էր տոպագրել, ուր արտահայտված էր Գարի Կասպարովի քաղաքական կեցվածքը։ Ներկայացնում ենք այն «Նոր օր»-ի թարգմանությամբ։

Կասպարով, 27 տարեկան, այս օրերուն Լոս Անջելըս կը գտնուի դրամատիրական նպատակներով,- մասնաւորաբար, դրամ շահիլ, ճատրակի վերաբերեալ վիտէօ ժապաւէններ պատրաստելով գանգւածային սպառման համար, միաժամանակ քաջալերելով գաղափարը՝ 1993-ի ճատրակի ախոյեանական մրցումները Լոս Անջելըսի մէջ կայացնելու։

Խորհրդային Միութեան մէջ բացախօսութեան այս աննախընթաց ժամանակաշրջանին, ան իր խիստ գրադումները մէկդի դնելով, Բեվըրլի Հիլզի իր ներկայացուցիչին գրասենեակին մէջ, խօսեցաւ ռամկավարական յոյսերուն մասին իր հայրենիքին համար։

Համայնավարութիւնը կը մնայ Խորհրդային Միութեան մէջ, եւ փոփոխութիւնը անխուսափելի է, ըսաւ ան։ Թէ այս փոփոխութիւնը ի՛նչ ձեւով տեղի կ'ունենայ, «այդ մեծ խնդիր է», շարունակեց ան սահուն անգլերէնով մը։

«Եթէ մեզ առանձին քողուք, տարուան մը ատարտին ո՛չ Գորբաչովը եւ ոչ ալ համայնավարութիւնը կը մնան։ Անոնց տեղը տարբեր բան մը պիտի գայ։ Այդ փոփոխութիւնը անպայման տեղի պիտի ունենայ»։

Անցեալ շաբթուան տեղի ունեցած հանրաքուէն, որուն 75 առ հարիւրը ի նպաստ եղաւ պահելու միութիւնը՝ խորհրդային ընկերվարական հանրապետութիւններուն, վաւերացում մը չէր Գորբաչովի քաղաքականութեան, ըսաւ ան։ Իրականին մէջ, հակառակը ճիշդ է, շարունակեց ան, որովհետեւ բազմաթիւ մեծ քաղաքներու մէջ հակամիութեան համար տրուած քուէները յաղթանշական էին։ *«Իրապէս, պատճառները մը կար համայնավարութենէն ձերբազատելու համար»։*

Կասպարով, միջին հասակով նիհար երիտասարդ մը, սեւ մազերով եւ սեւ աչքերով, ցոյց տուաւ իր խօսքերուն մէջ նոյն սաստկութիւնը, ինչ որ ակներեւ է իր ճատրակի խաղերուն մէջ, որուն տիրապետած է 1985-էն ի վեր։

Ճատրակի խաղի ընթացքին, ան ճանչցուած է իրրեւ խիզախ յարձակող մը, յօժար՝ յարձակումի, եւ պատշաճումի՝ խաղին հոգեբանական պահանջքին։

«Ճատրակ խաղալու իմ ձեւս երեւան կը հանէ նաեւ իմ նկարագիրս», ըսաւ ան։

Մնած՝ Ատրպէյճանի մէջ հայ եւ հրեայ ծնողներէ, իր նկրտումը՝ անպայման աշխարհի ախոյեան դառնալու, զինք առաջնորդած էր քաղաքականութեան, ըսաւ ան, երկրի մը մէջ, *«ուր ճատրակը խաղ մըն է աշխարհով մէկ՝ համայնավարութեան առաւելութիւնը տարածող։ Ճատրակ խաղացող մը ըլլալը, համայնավարութեան պրոպագանդին գործիք մը ըլլալ է»։*

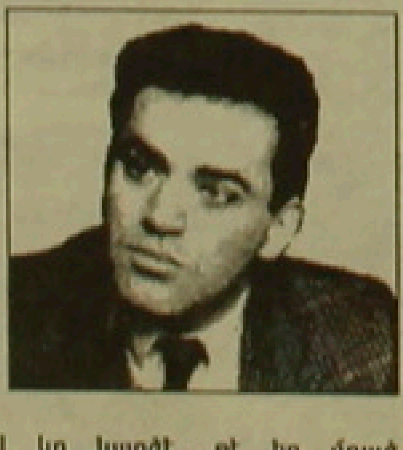

Կասպարով կը կարծէ, թէ իր մղած պայքարը ու ապա յաղթանակը՝ նախկին ախոյեան Անատոլի Կարպովին դէմ, նախամուտը հանդիսացաւ յառաջիկայ փոփոխութիւններուն։ Խորհրդային վարչակարգը դէմ էր իրեն, երբ ինք կը մրցակցէր նախկին ախոյեան Կարպովին հետ, քանի որ, «ան կը խորհրդանշէր տիրող դրութիւնը»։ *«Անոնք փորձեցին արգիլք հանդիսանալ ինծի, որովհետեւ ես մարտահրաւէր կը կարդայի խորհրդանիշին»,* նորին եւ հինին հակադրութիւնը հոն էր սկիզբէն։

«Ճատրակը սեւ եւ ճերմակ է», ըսաւ ան։ *«Կարպով, Կասպարով, քեր ու դէմ, այդ օրերուն ես հակահամայնավարական զգացումներ չունէի։ Ատիկա՝ աւելի ետք պատահեցաւ։ Մեր բոլոր մրցումները քայլ մը առաջ էին տեղի ունենալիք փոփոխութիւններէն»։*

Թէեւ ան անձնապէս Գորբաչովի դէմ արտայայտուած էր, զոր ան կոչեց «ոճրագործ մը» սահմանումով, որպէս պետը համայնավար կուսակցութեան, բայց ան բացայայտ կերպով գործունեայ չէր եղած մինչեւ տարի մը առաջ։ Ինք, կ'ըսէ, ըստիպուեցաւ նման դիրք մը որդեգրել, երբ Խորհրդային Միութեան կողմէ կազմակերպուեցաւ «հայկական ջարդը», այն օրերուն երբ Պաքուի մէջ տեղի կ'ունենային ընդհարումներ հայերու եւ ազրպէյճանցիներու միջեւ։

«Այն ատեն գիտակցեցայ դրութեան անմարդկայնականութեան», ըսաւ ան։ *«Անոնք պարզապէս քայլ տուին որ պատահի դէպքը»։*

Կասպարով, Մոսկուայի բնակիչ մը, հանդիսացաւ ռուսական դեմոկրատ կուսակցութեան հիմնադիր անդամներէն մէկը, թէեւ երբեմն, ան կը վախնար որ քաղաքական հարցերու տրամադրած ժամանակը կրնար վնասել ճատրակի խաղերուն։ Բայց ինք կը կարծէր որ իր ունեցած համբաւն ու ժողովրդականութիւնը Խորհրդային Միութեան մէջ, կրնար զօրաւոր զէնք մը ըլլալ։

«Ժողովուրդը պէտք ունի օրինակի մը, պատկերի մը», ըսաւ ան։ *«Եթէ ես վարչակարգին դէմ խօսիմ, ատիկա յաւելեալ ուժ կը հայթայթէ ուրիշներու, ոտքի կանգնելու»։*

Կասպարով ըսաւ, թէ ինք յուսախաբ էր Ամերիկայէն, *«Գորբաչովին հետ ունեցած սիրաբանութեան համար»,* բայց նկատի առնելով բալթեան երկիրներու մէջ պատահածները, այժմ աւելի յուսադրուած էր։

Կասպարով չի մտահոգուիր իր առողջութեան ծախողութեամբ, քանի որ ան ճատրակ խաղացող մըն է։

«Ես իմ դիրքս զիջեցնելու պատճառ մը չունիմ», ըսաւ Կասպարով։ *«Ես պէտք է գիտակցութիւնը ունենամ իմ ուժերուս, ուժերուն՝ իմ հակառակորդներուս։ Ես պէտք է յանձն առնեմ վտանգներ, եթէ երբեք նպատակս յաղթել է։*

Եթէ նոյնիսկ անոնք յաղթական դուրս գան առաջին մարտնչումին, ի վերջոյ պիտի կորսնցնեն ամբողջ մրցումը»։

Ֆեննըթի ՄըՄիլըն

"Los Angeles Times"

մարտ 26, 1991

ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ

— Ամերիկյան արքանյակները Հյուսիսային Կորեայում հայտնաբերել են մի նոր գործարան, որը կարող է պլուտոնիումը կատել ուրանից. հետեւաբար՝ արտադրել ատոմային ռումբ։

— Ստահոգիչ է այն երեւույթը, որ ԽՍՀՄ-ում տիրող խառնաշփոթության հետեւանքով խմբակցություններից որեւէ մեկը կարող է վերահսկողություն հաստատել խորհրդային միջուկային փինաձոյների մի մասի վրա եւ այդ վենքերը վերավաճառել կարգացող երկրներին։

— Ֆրանսիայի եւ Իրանի հարաբերությունները բարելավվում են։ Փարիզը ուզում է օգտվել ամերիկացիների ժամանակավոր բացակայությունից պրեզիդենտ Հաշեմի Ռաֆսանջանիի հետ արտոնյալ կապեր հաստատելու համար։ Իր 55 միլիոն բնակիչներով եւ ընդերքի 50 միլիարդ տակառ նավթով Իրանը կարեւոր դեր կըխաղա տեղաշրջանի ապագա հավասարակշռության մեջ։ Տնտեսական առումով շատ խոստումնալից է իրանական շուկան։ Ավտոմոբիլաշինության մեջ ֆրանսիական ֆիրմաները վերցնում են առյուծի բաժինը։ «Ռենո»-ն տեղում մոնտաժում է «Ռենո-5»-ը եւ շուտով կարտադրի «Ռենո-21»-ը։ «Պեժո»-ն շարժիչներ եւ մեխանիկական մասեր է մատակարարում պարսկական «Փեյքան» մեքենաների համար եւ արտադրում է «Պեժո-405»-ը։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԸ ՏԵՂ ԿԽՆԴՐԻ ՄԱԿ-ՈՒՄ

Ռուսաստանի Ֆեդերացիան տեղ կխնդրի ՄԱԿ-ում եւ միջազգային մյուս կազմակերպություններում, ապրիլի 16-ին Ստրասբուրգում հայտարարել է Բ. Ելցինը։ Նա անտրամաբանական է համարել, որ Ուկրաինան եւ Բելոռուսիան ՄԱԿ-ի անդամներ են, մինչդեռ Ռուսաստանը՝ 15 հանրապետություններից ամենամեծը՝ 150 մլն. բնակչությամբ, ՄԱԿ-ի անդամ չէ։ Ելցինն ավելացրել է, թե Ռուսաստանը կուզենար նաեւ ուղղակի կապեր հաստատել Եվրախորհրդարանի եւ Եվրոպական խորհրդի հետ։

«Մոլոդ», 18 ապրիլ 1991

ԽՍՀՄ-Ը ԱՄՆ-ԻՑ ՆՈՐ ՎԱՐԿ Է ԽՆԴՐՈՒՄ

Խորհրդային Միությունը որպես վարկի երաշխիք Միացյալ Նահանգներից 1,5 միլիարդ դոլլար է պահանջում, որպեսզի ֆինանսավորի ամերիկյան գյուղմթերքների գնելը։ ԱՄՆ-ի գյուղատնտեսության դեպարտամենտների մի բարձրաստիճան պաշտոնյայի հրապարակած այդ խնդրանքը ներկայումս ուսումնասիրվում է եւ «դեռ ոչինչ որոշված չէ»։ Վարկի այդ կոչն արվում է այն պահին, երբ ապրիլի 19-ին Մոսկվայում հրապարակվել են ԽՍՀՄ-ի տնտեսության աղետալի վիճակը ցույց տվող նոր տվյալներ, որոնց համաձայն երկրի գյուղատնտեսական արտադրանքը անցած մեկ տարում նվազել է 13 տոկոսով։

«Մոնդ», 21-22 ապրիլ 1991

«ԲԱԼԹԻԿԱՆ ԱՐԴԵՆ ԱՅՍ ՏԱՐԻ ԿԼԻՆԻ ԱՆԿԱԽ»

Այսպիսի հայտարարությամբ է հանդես եկել Լատվիայի արտաքին գործոց նախարար Կանիս Յուրկանսը։ Նա նշել է, որ ինքը համոզված է, թե բալթյան պետությունները քաղաքական անկախության կըհասնեն արդեն այս տարի։ Ըստ նախարարի, բալթյան հարցի լուծմանն անկասկած կնպաստեր միջազգային կոնֆերանսը։ Այդ առթիվ, ասել է Յուրկանսը, Մարգարետ Թետչերի, Ռոնալդ Ռեյգանի եւ Ջորջ Շուլցի հանդիպումների ընթացքում նրանք այն միտքն են հայտնել, թե միջազգային կոնֆերանսը օգուտ կբերի եւ իրենք պատրաստ են դրա նախաձեռնողներից մեկը լինել։

սեփ. թղթ.

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՕԳՆՈՒՄ Է ՄՈԼԴՈՎԱՑԻ ԳԱԳԱՈՒԶՆԵՐԻՆ

Մոլդովայի Չադիր-Լունգի շրջանի տեղական իշխանությունների որոշման համաձայն, տեղ է հատկացվել թուրքական օգնությամբ ծանր ինքնաթիռների («Բոինգի» նմանատիպ) օդակայանի համալիրի շինարարության համար։ Դա Թուրքիայի հանրապետության՝ իր եղբայր գագաուզներին օգնելու, լայնածավալ հեռանկարային ծրագրի առաջին քայլերից մեկն է։

Համալիրի կառուցումը կիրականացվի թուրքական միջոցների հաշվին։ Պետագայում, Թուրքիան մտադիր է օգնել նաեւ հզոր այնպիսի հեռուստառադիոհամալիրի շինարարությանը, որի միջոցով հնարավոր կլինի ընդունել Թուրքիայից եւ այլ երկրներից տրվող հաղորդումները։ Արդեն այս տարի գագաուզ երիտասարդների մի մեծ խումբ մեկնում է Ստամբուլ, Անկարա եւ այլ քաղաքներ տեղի բուհերում ուսանելու նպատակով։

Այժմ Թուրքիայի եւ Մոլդովայի գագաուզների միջեւ տեղի է ունենում բիզնեսմենների, գիտնականների, մշակույթի գործիչների պատվիրակությունների ակտիվ փոխանակություն։

interfax

digitised by A.R.A.R.@

ԻՐԱՆԻ ՆԱԽԿԻՆ ՊՐԵԶԻԴԵՆՏԸ ՎԱՇԻՆԳՏՈՆՈՒՄ

Իրանի նախկին պրեզիդենտ Բանի Սադրը վերջերս ԱՄՆ է մեկնել՝ տարածելու իր *«Իրանը, հեղափոխությունը եւ ԱՄՆ-ի հետ գաղտնի գործարք»* գիրքը, որը նվիրված է 1980 թ. Ամերիկայի պրեզիդենտական ընտրություններից առաջ Ռեյգանի եւ Իրանի հոգեւորականների միջեւ եղած գաղտնի գործարքներին:

Բանի Սադրը պնդում է, թե որոշ հոգեւորականներ հակադրվելով իրեն, գաղտնի գործարքի մեջ են մտել Ռեյգանի ապագա կառավարության անդամների հետ, եւ զենք ստանալու ակնկալիքով համաձայնության եկել հետաձգելու ամերիկացի պատանդների ազատ արձակումը: Ըստ Բանի Սադրի, Ռեյգանը հետաձգելով ամերիկացի պատանդների ազատագրումը մինչեւ պրեզիդենտական ընտրությունները, կարողացավ հաղթանակ տանել:

Նշենք, որ իսլամական հեղափոխությունից հետո պատանդ վերցված Թեհրանի ամերիկյան դեսպանատան աշխատակիցներն ազատ արձակվեցին Ռեյգանի իշխանության գլուխ անցնելու առաջին օրը:

Մի հարցազրույցի ժամանակ Բանի Սադրը, պատասխանելով այն հարցին, թե իր վարկածը հաստատելու համար ինչպիսի՞ փաստարկներ ունի, ասել է, թե գիրքը հագեցած է այնպիսի տվյալներով, որոնք թույլ են տալիս հանգելու նման եզրակացության: Բացի դրանից, ավելացնում է Բանի Սադրը, դեռեւս ոչ մեկին չի հաջողվել հակառակն ապացուցել:

Վտարանդի պրեզիդենտ Բանի Սադրը, որը ներկայումս բնակվում է Փարիզի արվարձաններից մեկում, մինչ այդ հրատարակել է մեկ այլ գիրք, որտեղ անդրադարձել է Ջ. Քարթըրի նախագահության ժամանակ ամերիկյան պատանդներին ազատելու համար իր կողմից գործադրված ապարդյուն ջանքերին: Այդ գրքի առնչությամբ Բանի Սադրը ասում է.

«Մենք Քարթըրի կառավարության հետ պատանդների հարցում որոշակի արդյունքի հասել էինք: Գրքում հիշատակվել են բազմաթիվ դեպքեր, երբ թվում էր, թե արդեն հասունանում է պատանդների ազատման գործը, սակայն ամեն անգամ ինչ-որ ուժ խանգարում էր»:

Բանի Սադրը այն կարծիքին է, թե C.I.A.-ի ռժգոհ գործակալները, որոնք Քարթըրի կողմից ազատվել էին աշխատանքից, ծգծգում էին պատանդների ազատումը: Իրանի նախկին պրեզիդենտը պնդում է, թե C.I.A.-ից դուրս մնացած դժգոհ գործակալներն էլ աշխատում էին Ռեյգանի օգտին, եւ նրանք անհրաժեշտ տեղեկությունները հաղորդում էին Ռեյգանի ընտրական շտաբին:

Ըստ Իրանի վտարանդի պրեզիդենտի Վաշինգտոնում հանդիպելու է ԱՄՆ-ի կոնգրեսի արտաքին գործերի հանձնաժողովի անդամների հետ, որոնք ոչ պաշտոնապես պիտի քննարկեն Բանի Սադրի կողմից հարուցված մեղադրական ակտերը:

Նշենք, որ այդ հարցը վերջին 10 տարիների ընթացքում՝ երբեք օրակարգից դուրս չի եկել. բոլորովին վերջերս, Քարթըրի կառավարության բարձրաստիճան պաշտոնյաներից մեկը նույնպես բարձրացրել է այդ հարցը: Դեռ ավելին, ԱՄՆ-ի Ազգային անվտանգության խորհրդի նախկին խորհրդական Գարրի Ֆիքը կոնգրեսում խոսել է Բուշի մեղսակցության մասին: Ի պատասխան Քարթըրի խորհրդականի պնդումների, Բուշը մայիսի 8-ին հայտարարել է, թե ԱՄՆ-ի կոնգրեսի արտաքին գործերի հանձնաժողովն իրավասու է քննարկելու այդ հարցը: Սակայն, մտահոգությամբ արտահայտվել է նախագահ Բուշը, այդ գործարքի մեջ իր մեղսակցության մասին խոսելը բացահայտ զրպարտություն է:

Այդ կապակցությամբ ամերիկացի իրանագետ Գրեհեմ Ֆուլերը նշել է, որ եթե նույնիսկ Բանի Սադրին հաջողվի փաստացի տվյալներով ապացուցել իր վարկածը, դարձյալ ներկայիս ԱՄՆ-ի քաղաքագետները չեն տուժի դրանից: Գրեհեմ Ֆուլերի կարծիքով, դա միայն մեծ աղմուկ կբարձրացնի երկրում:

Նույն հարցազրույցի ժամանակ, Բանի Սադրը խոսելով Իրանի մասին, նշել է, թե Իրանի դեմոկրատական ուժերը մեծ ազդեցություն ունեն երկրում: Ըստ նրա, վերջին 200 տարիների ընթացքում Իրանն այդքան ապահովագրված չի եղել օտար սպառնալիքներից: Նրա կարծիքով, եթե Իրանին հանգիստ թողնեն, մոտ ապագայում դեմոկրատական ուժերը կհաղթանակեն երկրում:

Բանի Սադրը քննադատության ենթարկելով ԱՄՆ-ի արտաքին քաղաքականությունը, նշել է, թե Ամերիկան պաշտպանելով ծայրահեղականներին եւ զենք մատուցելով նրանց, ապակայունացնում է Պարսից ծոցի շրջանը: Նախկին պրեզիդենտը, խոսելով Թեհրանի եւ Վաշինգտոնի միջեւ գոյություն ունեցող գաղտնի հարաբերությունների մասին, նշել է, թե նման կապերի առկայությունը վնասաբեր է թե՛ Իրանի, թե ԱՄՆ-ի համար:

Բանի Սադրի գրքում խոսվում է նաեւ իրանա-իրաքյան պատերազմի հրահրման գործում Քարթըրի գործուն դերի մասին:

ԳՐ. ՍՈՒՄԲԵԼՅԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՏՈՒՆԸ ԹԵԼԱԴՐՈՒՄ Է ԲԱԼԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԻՆ

«Օգնեցեք Մոսկվային անկախության հարցում երեսը պարզ անելու»

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, Մայիսի 8, Ռոյթեր. Պրեզիդենտ Բուշը չորեքշաբթի օրը պաշտպանեց խորհրդային լիդեր Միխայիլ Գորբաչովի հսկայածավալ իրագործումները, իսկ պետքարտուղար Ջեյմս Բեյքերը Բալթյան հանրապետությունների պետերին թելադրեց օգնել Մոսկվային երեսը պարզ դուրս գալու Բալթյան անկախության հարցում:

Դեռեւս ավելի ակնհայտ էր դառնում, որ պատրաստվում է մի նոր գագաթաժողով Բուշի եւ Գորբաչովի միջեւ:

Լատվիայի վարչապետ Իվարս Գոդմանիսը, որ Բալթյան հանրապետությունների մյուս ղեկավարների հետ այցելել էր Սպիտակ տուն, ասաց, թե նախագահ Բուշը խոսել է առաջիկա գագաթաժողովի մասին: Բացի դրանից, Սպիտակ տան բանբերը հայտնեց, որ խորհրդային պաշտոնատարները շուտով Վաշինգտոն կժամանեն սպառազինությունների կրճատման պայմանագրի շուրջ բանակցելու:

Բուշը հանդիպեց 1940 թ. բռնի ուժով Խ. Միության կազմում հայտնված եւ ներկայումս անկախության ձգտող երեք հանրապետությունների՝ Լիտվայի, Լատվիայի եւ Էստոնիայի ղեկավարներին: Նախօրոք նա հայտարարեց, թե ուշադրությամբ պիտի լսի նրանց խնդիրները, չշտեմելով նաեւ ամերիկա-խորհրդային հարաբերությունների կարեւորությունը եւ իր հարգանքը Արեւելյան Եվրոպան ազատագրելու եւ խորհրդային հասարակությունը արտաքին աշխարհին բացելու գործում Գորբաչովի ունեցած հաջողությունները:

«Տեսեք, եթե հայացք գցեք Միխայիլ Գորբաչովի նվաճումներին, դրանք հսկայական են,- ասաց Ջորջ Բուշը Սպիտակ տանը կայացած առավոտյան բրիֆինգի ընթացքում: - Այո, Խ. Միությունը պայքարում է տնտեսական հսկայական դժվարությունների դեմ, սակայն ես նպատակ չունեմ մոռանալու պատմությունը, եւ այն, ինչ նա արեց Արեւելյան Եվրոպայի, *պերեստրոյկայի* եւ *գլասնոստի* հարցերում՝ իմ հարգանքն են վայելում»:

Բուշն ասաց, թե ինքը հատկապես գնահատում է ամերիկա-խորհրդային հարաբերությունները, քանի որ Գորբաչովը թիկունք կանգնեց Իրաքի դեմ ՄԱԿ-ի որոշումներին Ծոցի պատերազմի ընթացքում, հակառակ ներքին ճնշումներին:

«Չեմ ուզում որեւէ ճեղք տեսնել մեր հարաբերություններում, որոնք շատ ամուր են եւ արտակարգ ծառայություն մատուցեցին վերջին ժամանակներում, պատերազմի ընթացքում, երբ Խ. Միությունն ու Մ. Նահանգները համատեղ գործեցին այդ հարցերում», ասաց պրեզիդենտ Բուշը:

Գոդմանիսը, Բուշի ու Բեյքերի հետ հանդիպելուց հետո լրագրողներին ասաց, թե Բեյքերը Բալթյան հանրապետություններին թելադրել է գտնելու մի նոր մեխանիզմ անկախության հետապնդման գործում, այնպիսին, որ վատ վիճակի մեջ չգցի Կրեմլին:

«Պետքարտուղար Բեյքերը մեզնից խնդրեց գտնել մի մեխանիզմ, որով կարելի է անկախ դառնալ, միաժամանակ փրկելով Խ. Միության արժանապատվությունը», հայտնեց նա:

Այսուհանդերձ, Գոդմանիսը, Լիտվայի նախագահ Վիտաուտաս Լանդսբերգիսը եւ Էստոնիայի վարչապետ Էդգար Սավիսաարն ասացին, թե իրենք գոհ են մնացել հանդիպումից, որի ընթացքում նրանք պաշտոնապես կոչ արեցին իրենց միջազգայնորեն ճանաչել որպես անկախ պետություններ:

«Այս տանն իմ ստացած տպավորությունն այն է, որ այնտեղ աշխատողներն իրենց հոգու խորքում կորակցում են մեզ», ասաց Գոդմանիսը, հայացքով ցույց տալով Սպիտակ տունը:

Ամերիկյան վարչության պաշտոնատարներից մեկը, որին խնդրել էին մեկնաբանել Բեյքերի վերոհիշյալ հայտարարությունը, բացատրեց, թե Մ. Նահանգները քաջալերում են բալթյան ղեկավարներին՝ գործնական քայլերի դիմել, ինչպես՝ բանակցություններ անել, Կրեմլից անկախություն ստանալու համար:

«Մենք քաջալերում ենք այն որպես դժվարությունները հաղթահարելու միջոց, ի հակադրություն ավելի բացահայտ բողոքի արտահայտությունների, որոնք հաջողության նվազ կարելիություն ունեն», հայտարարեց պաշտոնատարը, խնդրելով չբացահայտել իր անունը:

Մ. Նահանգները երբեք չեն ընդունել բալթյան երկրների բռնակցումը Մոսկվայի կողմից, սակայն չհամաձայնվեցին նաեւ նրանց դիվանագիտական ճանաչում շնորհել, երբ վերջիններն անցյալ տարի հայտարարեցին իրենց անկախությունը: Մոսկվան հրաժարվեց ճանաչելու նրանց անկախությունը եւ ուժ գործադրեց մարելու համար այնտեղ տիրող անհանգստությունը:

Գոդմանիսը հայտնեց, թե Բուշը խոստացել է հարցն արծարծել Գորբաչովի հետ իր առաջիկա հանդիպման ընթացքում:

ՍՅՈՒԶԱՆ ՔՈՐՆՈՒԵԼ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԲԱՍԿԵՏԲՈԼ

«ՀԱՏԻՍ»Ի ՆԱՀԱՆՋԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱՎՈՐ Է

ԷԴՈՒԱՐԴ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ. «Հատիս»ի գլխավոր մարզիչ: Ծնվել է 1948 թ. հունվարի 1-ին: Հայաստանի Հանրապետության վաստակավոր մարզիչ է, սպորտի վարպետ: Ամուսնացած է: Ունի մեկ տղա եւ մեկ աղջիկ:

- **Ինչո՞վ ես բացատրում «Հատիս»ի նահանջը:**

- Ամենագլխավոր մեղքը մերն է: Դեռ երկու տարի առաջ մենք պարտավոր էինք աստիճանաբար ասպարեզ բացել երիտասարդ խաղացողների համար, որպեսզի սերնդափոխությունն այսօր այդքան ցավագին չլիներ: Երկրորդ կարեւոր պատճառը Լյուբով Քոչարյանի բացակայությունն էր, որը թիմի կարողությունների առնվազն 30-40 տոկոսն էր կազմում: Ի դեպ, օրերս նա մայր է դարձել, ունի մի աղջնակ եւ հավանաբար հունիսից վերսկսի մարզումները: Մոր մահվան պատճառով 8 խաղի չմասնակցեց Անահիտ Սարգսյանը: Անահիտ Հակոբյանը կրկին վնասել էր ծունկը եւ փաստորեն խաղում էր իր կարողություններ կիսով չափ: Անցումային մրցաշարից առաջ ոտքը ջարդեց Ռուզան Վահրադյանը: Մի խոսքով, անհաջողությունների շղթայում էլ մեզ առել էր իր ճիրանների մեջ:

- **Կազմակերպչական դժվարություններ չկա՞ն:**

- Ոչ, մեր հովանավորը՝ «Հայսալակի» արտադրական միավորումը, ինչպես միշտ, անհրաժեշտ բոլոր պայմանները ստեղծել էր մեր մարզումների եւ ելույթների համար: Միակ բացը հիմնական բազայի բացակայությունն է: Բայց Արովյանում եւ Բյուրեղավանում մեզ համար դահլիճներ են պատրաստվում եւ հավանաբար մեկ տարի հետո նաեւ մշտական տեղ կունենանք:

- **Աղջիկների ֆինանսական վիճակն**

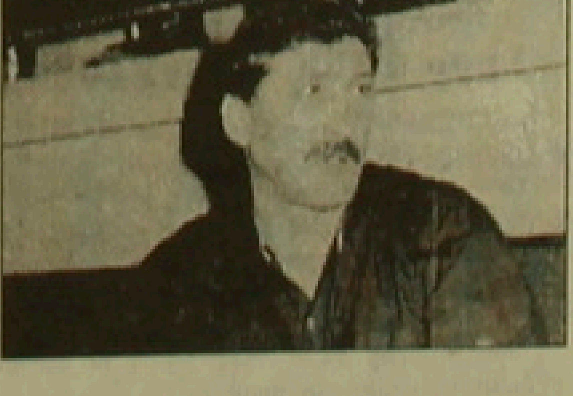

ինչպիսի՞ն է:

- Փորձառուները 500 ռ. աշխատավարձ են ստանում, երիտասարդները՝ 300: Առաջնությունում ամեն երկու հաղթանակի համար յուրաքանչյուրն իր աշխատավարձի չափով լրացուցիչ պարգեւատրվում էր:

- **Իսկ կենցաղայի՞ն:**

- Երբ «Հատիս»ը ԽՍՀՄ գավաթակիր դարձավ, Մաղիկյանը, Սարգսյանը, Քոչարյանը, Հակոբյանը եւ Տոռոոշչենկոն մեքենաներ ստացան: Բոլոր կարիքավորները, առանց բացառության, ապահովվել են բնակարաններով:

- **Առաջնության ընթացքում խոսակցություն կա՞ր:**

- Անցումային մրցաշարում, երբ որոշվում էր բարձրագույն խմբում լինել-չլինելու հարցը, համամիութենական ֆեդերացիան, առանց որեւէ մի պատճառի, փոխեց մրցակարգի ամենակարեւոր կետերից մեկը՝ երեքի փոխարեն, ինչպես սկզբից նախատեսված էր, մեր բախտը չգիտես ինչու վճռվեց մեկ խաղով եւ մենք, մեկ միավորով զիջելով Մոսկվայի «Դինամո»ին, ի վերջո հայտնվեցինք 14-րդ տեղում:

- **Սիրենն հաջորդ առաջնությունում «Հատիս»ին այլեւս չենք տեսնի ուժեղագույնների մրցաշարում:**

- Ամեն ինչ կորոշվի թիմերի ղեկավարների մասնակցությամբ մայիսի 14-ին Մոսկվայում կայանալիք խորհրդակցությունում, որին ներկա կլինի նաեւ «Հատիս»ի պրեզիդենտ Ռաֆայել Զոլախյանը: Տարբեր առաջարկություններ կան. բարձրագույն խումբն ընդլայնել մինչեւ 16 թիմ, նախնական փուլը կրկին անցկացնել բարձրագույն եւ առաջին թիմերի մասնակցությամբ եւ այլն, բայց կենտրոնից ամեն ինչ սպասելի է:

- **Թիմի հեռանկարներն ինչպիսի՞ն են:**

- Կրկին հույսեր ենք կապում մեր փորձառու եւ անվանի խաղացողների հետ, սակայն «Հատիս»ը թարմ ուժերի կարիք ունի: Մեզ հատկապես լավ կենտրոնական է պետք: Կարծում եմ, այդ տեսակետից մեզ շատ կօգնի մեր հայրենակից, սպորտի վարպետ, 20-ամյա Էմմա Բեգլարյանը, որի հասակն է 192 սմ եւ որը հրավիրվել է Լենինգրադի «Վոլնայից»:

«Հատիս»ի նահանջը ժամանակավոր է:

- **Եվ վերջում՝ անձնական մեկ հարց. Երեխաները սպորտով զբաղվու՞մ են:**

- Արամ Հարությունյան, այս անունը լավ հիշեք, տղաս է, 15 տարեկան, ֆուտբոլի խենթ: Պարապում է «Արարատ»ի մարզադպրոցում: Հանդես է գալիս Հայաստանի հավաքականում:

«Հատիս»ը կարճատեւ հանգստից հետո երեկ սկսեց նոր մրցաշրջանի նախապատրաստությունը: □

ՄԻԱՅՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

Բասկետբոլ, ԽՍՀՄ տղամարդկանց առաջնություն, Երեւան

«Լոկոմոտիվ» Մինվոդի-«Էքսավո» Կրասնոյարսկ՝ 89:93
«Ուրարտու» Երեւան - ԲՄԱ-2 Ալմա-Աթա՝ 93:81
«Լոկոմոտիվ» - ԲՄԱ-2՝ 80:95
«Ուրարտու» - «Էքսավո»՝ 104:87

Բռնցքամարտ, Եվրոպայի առաջնություն, Ստոկհոլմ

Խորհրդային հավաքականի կազմում ընդգրկված մեր անվանի երկու վարպետներից Նշան Մունչյանը ասպարեզը թողեց քառորդ եզրափակիչում, իսկ Իսրայել Հակոբկոխյանը հաջողությամբ հաղթահարելով առաջին երկու արգելքները, կիսաեզրափակիչի ուղեգիր ձեռք բերեց եւ իր համար առնվազն ապահովեց բրոնզե պարգեւը:

Ֆուտբոլ, ԽՍՀՄ գավաթ, 1/2 եզրափակիչներ, Մոսկվա

«Տորպեդո» Մ. - «Արարատ»՝ 7:6 (0:0)
ԲԿՄԱ - «Լոկոմոտիվ» Մոսկվա՝ 3:0

Բաժինը վարում է Սուրեն ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ

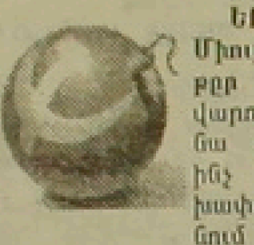

ԵՐԵՒԱՆ. Խորհրդային Միություն, մայիսի 9, Ռոյթըր - Հայաստանի կառավարությունը ասում է, թե նա անում է այն ամենը ինչ կարող է, որպեսզի խափանի հանրապետությունում իրավիճակն ապակայունացնող խորհրդային բանակի հարձակումները: Բայց չնայած դրան, որոշ քաղաքացիներ կարող է պատահել, որ զենք վերցնեն իրենց պաշտպանելու համար:

Խորհրդային զորքերը վերջին 10 օրվա ընթացքում հարձակում գործեցին Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ ընկած սահմանամերձ 6 գյուղերի վրա, փորձելով զինաթափել հայկական ջոկատները, որոնք մարտնչում են ադրբեջանցի զինյալների դեմ Լեռնային Ղարաբաղի վիճելի տարածքի վրա հսկողություն սահմանելու համար:

Ադրբեջանը եւ Վրաստանը, ասաց, որ զինված ուժերը վճռականորեն կպաշտպանեն իրենց մարդկանց, մինչեւ որ Հայաստանի ղեկավարություն դադարեցնի հարձակումները:

Հայաստանի պրեզիդենտ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը երկուշաբթի օրը մեղադրեց ԽՍՀՄ պրեզիդենտ Միխայիլ Գորբաչովին այն բանում, որ նրա հրամանով էին կազմակերպվել այդ հարձակումները՝ նպատակ ունենալով տապալել հանրապետության ազգայնական կառավարությունը, որը ցանկանում է ավելի լայն ինքնավարություն Մոսկվայից:

Այստեղ շատերը նույնպես համոզված են, որ խորհրդային բանակի ստորաբաժանումները ադրբեջանցի ոստիկանների հետ միասին ցանկանում են ազատել Լեռնային Ղարաբաղի շուրջն ընկած տարածքը հայերից:

Հայերը թերեւս ստիպված լինեն զենք վերցնել խորհրդային բանակի դեմ

«Մենք չենք ցանկանում ապակայունացում ո՛չ սահմանամերձ գոտում, ո՛չ էլ Լեռնային Ղարաբաղում: Եթե լինի ապակայունացում, ապա ամեն ինչ նորից կբոցավառվի»,- ասաց Երեւանում կայացած մամլո ասուլիսում Ներքին գործերի նախարար Աշոտ Մանուչարյանը:

Նա ասաց, որ բանակայինների հարձակումների ժամանակ 48 հոգի սպանվել են, իսկ 95-ը պատանդ են վերցվել: Շատ ուրիշներ անհայտ կորել են, եւ կա մտավախություն, որ նրանցից շատերը սպանված են:

Մանուչարյանն ասաց, որ հանրապետության իրավիճակը հանգիստ է, սակայն նա չի կարող բացառել խորհրդային զորքերի նոր հարձակումները: Ամեն մի արյունոտ գործողությունից հետո ավելի դժվար է խաղաղեցնել մյուսը: Բարոյականությունը նվազում է, ամեն ինչ դառնում է ընդունելի:

ԽՍՀՄ պաշտպանության նախարար Դմիտրի Յազովը նշելով Հիտլերի բանակի նըկատմամբ տարած հաղթանակի օրը, դատապարտեց հանրապետություններում տեղական բանակների ստեղծումը՝ հատակ ակնարկելով Անդրկովկասը:

«Հանրապետական զինված ստորաբաժանումների ստեղծումը կարող է նպաստել այն բանին, որ ազգամիջյան ընդհարումները կվերածվեն եղբայրասպան պատերազմի»,- ասաց նա կոմունիստական կուսակցության «Պրավդա» օրաթերթում տպագրըված տոնական տեսությունում:

Ինչպես նշեց երեքշաբթի օրը զինված ուժերի «Կրասնայա զվեզդա» օրաթերթը, ռեգիոնում տեղակայված խորհրդային բանակի հրամանատարները խստորեն նախազգուշացրին Հայաստանին դադարեցնել «ավազակային» հարձակումները զինվորական անձնակազմի վրա:

Անդրկովկասի զինօկրուգի հրամանատարությունը, որն ընդգրկում է Հայաստանը, Ադրբեջանը եւ Վրաստանը, ...

Մանուչարյանն ասաց, որ կոմունիստների կողմից ղեկավարվող նախկին կառավարությունը կաթվածահար վիճակում էր, երբ երեք տարի առաջ սկսվեց կռիվը հայերի եւ ադրբեջանցի զինյալների միջեւ եւ ծնունդ տվեց այն ժամանակ, երբ հայերը կազմեցին հարյուրավոր զինված խմբեր ինքնապաշտպանության համար:

Անցյալ տարվա մայիս ամսվա ընտրությունների հետո իշխանության գլուխ եկած ազգայնականների նոր կառավարությունը փորձեց խափանել քաղաքացիական պատերազմը, հայտարարելով, որ ամեն նման զինված խումբ կլինի իր բացառիկ հսկողության տակ: Այն պարտադրեց, որպեսզի 5 հազարից ավելի հայ զինված մարդիկ հանձնեն իրենց զենքը, բայց նրանց ընկալումը ոչ այնքան միանշանակ է բնորոշված, իսկ մնացածները պարզապես «թաքնվեցին»:

«Ես կարծում եմ, որ (մի քանի շրջաններում) առկա է պառակտման վտանգը, երբ որոշ մարդիկ սկսում են մտածել, թե իրե՞նք միայն կարող են պաշտպանել իրենց: Կառավարությունը բոլոր միջոցներն է ձեռնարկում, որպեսզի դա չպատահի,- ասաց նա,- *Ամենաապարսափելին այն է, որ մարդիկ պնդում են, որ մենք չունենք քաղաքական ուժ կանգնեցնել ընթացիկ իրադարձությունները: Դաշնակցականները Մոսկվայում ցանկանում են, որպեսզի Գորբաչովն ամբողջ երկրում մտցնի արտակարգ դրություն՝ ասելով, որ ազգայնական կառավարությունները ծայրամասային հանրապետություններում չեն վայելում ժողովրդի աջակցությունը»:*

Մանուչարյանն ասաց, որ խորհրդային զորքերը չիրականացրին Արծվաշեն մեծ գյուղը խուզարկելու իրենց սպառնալիքը: Նրանք ասացին, որ կսպասեն, որ գյուղում եղած ամբողջ զենքը հանձնվի մինչեւ առավոտյան ժամը 9-ը: □

Հայ ցուցարարները «տաք» ընդունելություն են ցույց տալիս Թուրգուտ Օզալին

Թուրքիայի նախագահ Թուրգուտ Օզալը, որ չորսօրյա այցելությամբ գտնվում է Ավստրալիայում, մայիսի 8-ին թշնամական ընդունելության է արժանացել մայրաքաղաք Կանբերայում, երբ պատրաստվում էր մուտք գործել վարչապետարանից ներս, որտեղ նրան շնորհվելու էր ավստրալական հատուկ շքանշան, այս մասին գրում է «Թելեգրաֆ Միրրոր» տեղական օրաթերթը իր մայիսի 9-ի համարում:

Շուրջ 20 ցուցարարներ, գրում է թերթը, դրոշակներ եւ պլակատներ շարժելով դիմավորեցին նրա մեքենան կառավարության տուն մտնելու պահին, պահանջելով, որ մրցանակը նրա փոխարեն շնորհվի մի ավստրալացու: Ցուցարարները բողոքում էին 1915 թ. թուրքերի ձեռքով 1,5 միլիոն հայերի սպանության համար: Նրանք Օզալին որպես Դրագուլա (արյունախում չղջիկմարդ, սարսափազդու ֆիլմաշարի հերոս) ներկայացնող պլակատները շարժելով խոստանում էին բողոքի ցույցերը շարունակել Ավստրալիայում նրա այցելության ամբողջ ժամանակահատվածում:

Մյուս կողմից, գրում է թերթը, ավստրալական ֆեդերալ ոստիկանությունն անհանգստացած է այն փաստից, որ կառավարության շենք մուտք գործելու պահին Օզալի թիկնապահներից մեկը մեջքով թեքվելով մեքենայի պատուհանից՝ ջղային շարժումներ է արել ցուցարարների ուղղությամբ: Ոստիկանությունը Օզալի օգնականներից խնդրել է թույլ չտալ նման արարքների կրկնությունը, խուսափելու համար ցուցարարների ջղագրգռությունից: Սակայն, ավելացնում է թերթը, շենքից դուրս գալու պահին նույն թիկնապահը կրկնել է իր արարքը:

Ավստրալական թերթը հայտնում է նաեւ, թե ավելի մեծ ցույց է սպասվում մայիսի 9-ին, ավստրալաբնակ հույների, քրդերի, հայերի ու թուրքերի մասնակցությամբ, մամուլի կենտրոնի առաջ, որտեղ Օզալը պատրաստվում է ճաշ-ասուլիս տալ:

Օզալին մրցանակ շնորհելու մասին որոշումը, ավելացնում է թերթը, վրդովմունք է պատճառել ավստրալական էթնիկ համայնքին, որոնք Թուրքիային մեղադրում են Կիպրոսի մի մասի գրավման եւ իր երկրի ներսում մարդու իրավունքների մեղադրման մեջ: 1974 թ. ի վեր Թուրքիան գրավման տակ է պահում Կիպրոս կղզու մոտավորապես կեսը, հակառակ ՄԱԿ-ի բազմաթիվ որոշումներին:

Ավստրալական խորհրդարանի խոսնակն ասել է, թե մրցանակի շնորհումն Օզալին անձնական բնույթ է կրում եւ չի նշանակում, թե քաղաքական տարակարծություններ չկան Ավստրալիայի ու Թուրքիայի միջեւ:

"Telegraph Mirror", մայիսի 9

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՄԵՂԱԴՐԵՑ ԿՐԵՄԼԻՆ

Վերջին իրադարձությունները Գետաշենում, Մարտունաշենում եւ Հայաստանի սահմանամերձ շրջաններում համաշխարհային մամուլի ուշադրության կենտրոնում են: Իրադարձություններին անդրադարձել է նաեւ «Դյուրդիյեթ»-ի մոսկովյան թղթակից Ներդուն Հաջիօղլուն, տվյալ թերթի ապրիլի 7-ի համարում լույս տեսած «Հայաստանը մեղադրում է Կրեմլին» վերնագիրը կրող հոդվածով: Նրաստակահարմար ենք գտնում այն ներկայացնել ընթերցողի ուշադրությանը:

ՄՈՍԿՎԱ, Դյուրրիյեթ, մայիսի 7 - Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը Ադրբեջան - Ղարաբաղ սահմանի վրա հայ գրոհայինների եւ խորհրդային ու ադրբեջանական զինված ուժերի միջեւ տեղի ունեցած ընդհարումների հետեւանքով, որոնք 36 հոգու սպանության պատճառ դարձան, մեղադրեց Մոսկվային: Նրա տեսակետի համաձայն, վերոհիշյալ դեպքերը ծառայում են անկախության ուղին բռնած Հայաստանին պատժելու նպատակին: Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը անցյալ ուրբաթ հանդիպում ունեցավ պրեզիդենտ Գորբաչովի հետ, որի ընթացքում քննարկվեց Ղարաբաղում եւ Ադրբեջանի հետ Հայաստանի սահմանամերձ շրջաններում ստեղծված լարված իրավիճակը: Իսկ նախորդ օրը կազմակերպված մամուլի ասուլիսում նա տեղեկություններ հաղորդեց հանդիպման արդյունքների մասին: Տեր-Պետրոսյանը նշեց, որ մեկուկես ժամ տեւողությամբ հանդիպման ժամանակ ինքն անձամբ երաշխիքներ է ստացել Խորհրդային Միության պրեզիդենտից, որ հայերի տեղահանությունը բացառվում է:

Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի կարծիքով Մոսկվան ու Ադրբեջանը համագործակցելով միմյանց հետ, Հայաստանի դեմ արշավ են սկսել, դարձնելով այն պետական ահաբեկչության վոհը: Այնուհետեւ նա ասաց. «Հայաստանը շարունակում է ընթանալ անկախության ուղիով: Եւ քանի որ Մոսկվան ոչ մի կերպ չի կարողանում հանդուրժել դա, հետեւաբար մեր հանդեպ դիմում է պատժիչ միջոցների: Տվյալ դեպքում Մոսկվան մեկ քարով երկու նապաստակ խփելու նպատակ է հետապնդում. մի կողմից ցանկանում է տաք վիճակում պահել Ղարաբաղի հարցը եւ ամեն կերպ խուսափելով լուծումից, հասնել դեմոկրատական ընտրությունների միջոցով իշխանության գլուխ եկած ղեկավարության հանդեպ ժողովրդի աջակցության նվազումին, մյուս կողմից պարգեւատրել է իրդային հանրապետություններից կոմունիստական վարչակարգի գրեթե միակ ներկայացուցիչը հանդիսացող Ադրբեջանի ղեկավար Մութալիբովին»:

Նախագահ Տեր-Պետրոսյանը պնդեց, որ անցյալ շաբաթ խորհրդային եւ ադրբեջանական զինված ուժերը հարձակվելով հայկական երկու գյուղերի վրա՝ «36 անմեղ մարդկանց» սպանության պատճառ են դարձել: Նա շեշտեց, որ ներկայիս դեպքերը, 1990 թվականի հունվարին Բաքվում տեղի ունեցած իրադարձություններից, էապես տարբերվում են: Հանրապետության նախագահի պնդմամբ Բաքվի իրադարձությունները տեղի էին ունենում երկու ժողովուրդների միջեւ, իսկ ներկայիս իրադարձությունները հրահրվում են խորհրդային բանակի կողմից:

Մարտունաշեն եւ Գետաշեն գյուղերը, ուր տեղի են ունենում խորհրդային եւ ադրբեջանական զինված ուժերի ընդհարումները հայ գրոհայինների հետ, մտնում են Ադրբեջանի սահմանի մեջ: Սակայն վերոհիշյալ գյուղերում հայերը կազմում են բացարձակ մեծամասնություն:

Ինչքան էլ որ Հայաստանի առաջնորդը պնդում է, թե ընդհարումների ժամանակ սպանվել են անմեղ մարդիկ, այնուամենայնիվ խորհրդային պաշտպանության ու ներքին գործերի նախարարությունների համատեղ հայտարարության մեջ իրադարձությունների պատասխանատվությունը բարդվում է հայ գրոհայինների վրա: Հայտարարության մեջ շեշտվում է այն հանգամանքը, որ «հայ գրոհայինների հարձակումները զինված ուժերի վրա նոր թափ են ստացել եւ խորհրդային բանակը պատրաստ է կատարել արյունահեղ իրադարձությունները կանխելու իր պարտականությունը»: □

Իրանը վերականգնում է հարաբերությունները Մարոկոյի հետ

Ռաբաթից հաղորդում են, որ Մարոկոյի թագավորական վարչակարգը եւ Իրանի իսլամական հանրապետությունը որոշել են վերսկսել դեռեւս 12 տարի առաջ ընդհատված դիվանագիտական հարաբերությունները: Թեհրանում Մարոկոյի դեսպանատան նախկին հավատարմատար Հասան Դաուդը ընտրվել է Իրանում Մարոկոյի շահերի պաշտպանության պատասխանատուի պաշտոնին:

Հիշեցնում ենք, որ 1979 թվականից ի վեր Մարոկոյի թագավոր Հասան Երկրորդի կողմից Իրանի վտարված շահին ժամանակավորապես ապաստան տրվելուց հետո, Իրանը խզել էր դիվանագիտական հարաբերություններն այդ երկրի հետ: □

«Գայլի եւ գառան» հարաբերություններ

Իրանի խորհրդարանի արտաքին կապերի հանձնաժողովի նախագահ Սայիդ Ռեջայի Խորասանին արտահայտվեց ԱՄՆ-ի հետ քաղաքական հարաբերություններ վերահաստատելու անհրաժեշտության օգտին: Խորասանին, ելույթ ունենալով իրանական Քերման քաղաքում, անպատեհ համարեց այն կարգախոսը, ըստ որի Իրանի եւ ԱՄՆ-ի հարաբերությունները «գայլի եւ գառան» հարաբերություններ են: Նշենք, որ այդ կարգախոսը վերագրվում է Իմամ Խոմեյնիին:

Իրանի իսլամական իշխանությունների բարձրաստիճան եւ հեղինակավոր ներկայացուցիչներից առաջինը Խորասանին է հանդես եկել նման հայտարարությամբ:

«Իննյակին» ընձեռած առավելությունները

«Կոմերսանտ» շաբաթաթերթի վերջին համարում տպագրվել է Յուլիա Սալնիկովայի «Կովկասյան պատերազմներ...» հոդվածը, որում հեղինակը տալիս է վերջին օրերին Հայաստանի եւ Ադրբեջանի սահմանամերձ շրջաններում ստեղծված իրադրությունը: Դիտորդների կարծիքով, կենտրոնի նման ակտիվությունը ուղիղ կապ ունի այն բանի հետ, որ Ադրբեջանը միակն է անդրկովկասյան այն հանրապետություններից, որ Նովո-Օգարյովում ստորագրեց «9+1» համաձայնագիրը: Իսկ ինչպես հետեւում է այդ փաստաթղթից, «իննյակի» մեջ մտած հանրապետություններին կտրամադրվի առավել բարվոք ռեժիմ, քան թե նրանց, որ կստորագրեն միութենական պայմանագիրը հետագայում»: Թերթը նշում է նաեւ, որ անգամ Հայաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի եւ պրեզիդենտ Գորբաչովի հանդիպումը, որտեղ հայկական կողմը խնդրեց աջակցել կոնֆլիկտի կարգավորմանը, որը, ինչպես ցույց են տալիս հավանական փաստերը, պրեզիդենտը չփոխեց «չխառնվելու» իր դիրքորոշումը: Ըստ էության, Ադրբեջանի պրեզիդենտը կարողացավ օգտագործել այն բոլոր առավելությունները, ինչը տվեց «9+1» համաձայնագիրը: Ինչ վերաբերում է հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտին, ապա այն հեռանկարը, որ կարող է Ադրբեջանի հետ դեմ առ դեմ մնալ միայնակ, հայկական իշխանություններին ստիպեց կենտրոնի նկատմամբ որոշակի չեզոք դիրքորոշում բռնել: □

Ռամկավար ազատական կուսակցության պատվիրակության այցը Լիբանանի պրեզիդենտին ու վարչապետին

ԲԵՅՐՈՒԹ. Ռամկավար ազատական կուսակցության Լիբանանի շրջանային վարչության ներկայացուցիչները, ապրիլի 9-ին այցելեցին Լիբանանի պրեզիդենտ Իլիաս Հրաուիին:

Ներկայացուցիչ ընկերներն իրենց զորակցությունը հայտնեցին ապահովության վերականգման նպատակով իշխանությունների ճիգերին:

Հանդիպումը առիթ եղավ նաեւ անդրադառնալու Լիբանանի վերակառուցման ընթացքին, որոնք հույժեր են ներշնչում բարօր ապագայի, որի մեջ լիբանանահայությունը, ինչպես միշտ, իր անսակարկ մասնակցությունն է բերելու:

Պրեզիդենտը ջերմ հարգանքով ու հիացմունքով արտահայտվեց լիբանանահայության օրինակելի կեցվածքի մասին:

Նույն օրը, ՌԱԿ Լիբանանի շրջանային վարչության պատվիրակությունը ընդունվեց վարչապետ Օմար Քարամիի կողմից: Օրվա քաղաքական հրատապ հարցերի ու երկիրը դեպի կայունացում տանող աշխատանքների շուրջը մտքերի փոխանակումից հետո, ներկայացուցիչ ընկերները հաջողություն մաղթեցին կառավարության հուսադրիչ երթին:

Վարչապետ Քարամին մեծապես գնահատեց լիբանանահայության դերն այս ուղղությամբ, ու հույս հայտնեց, որ Լիբանանը շուտով կգտնի իր փայլուն ու խաղաղ դիմագիծը: □

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
phone: 58-1841, fax: (8-852)56-2941, telex: 243267 SULA SU
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Դասիչ՝ 69149
Macintosh համակարգչային շարվածքը ՌԱԿ մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կենտրոնի

digitised by A.R.A.R.@